

Den Haag

Jaarverslag + Welstands- en Monumenten- commissie 2015-2018

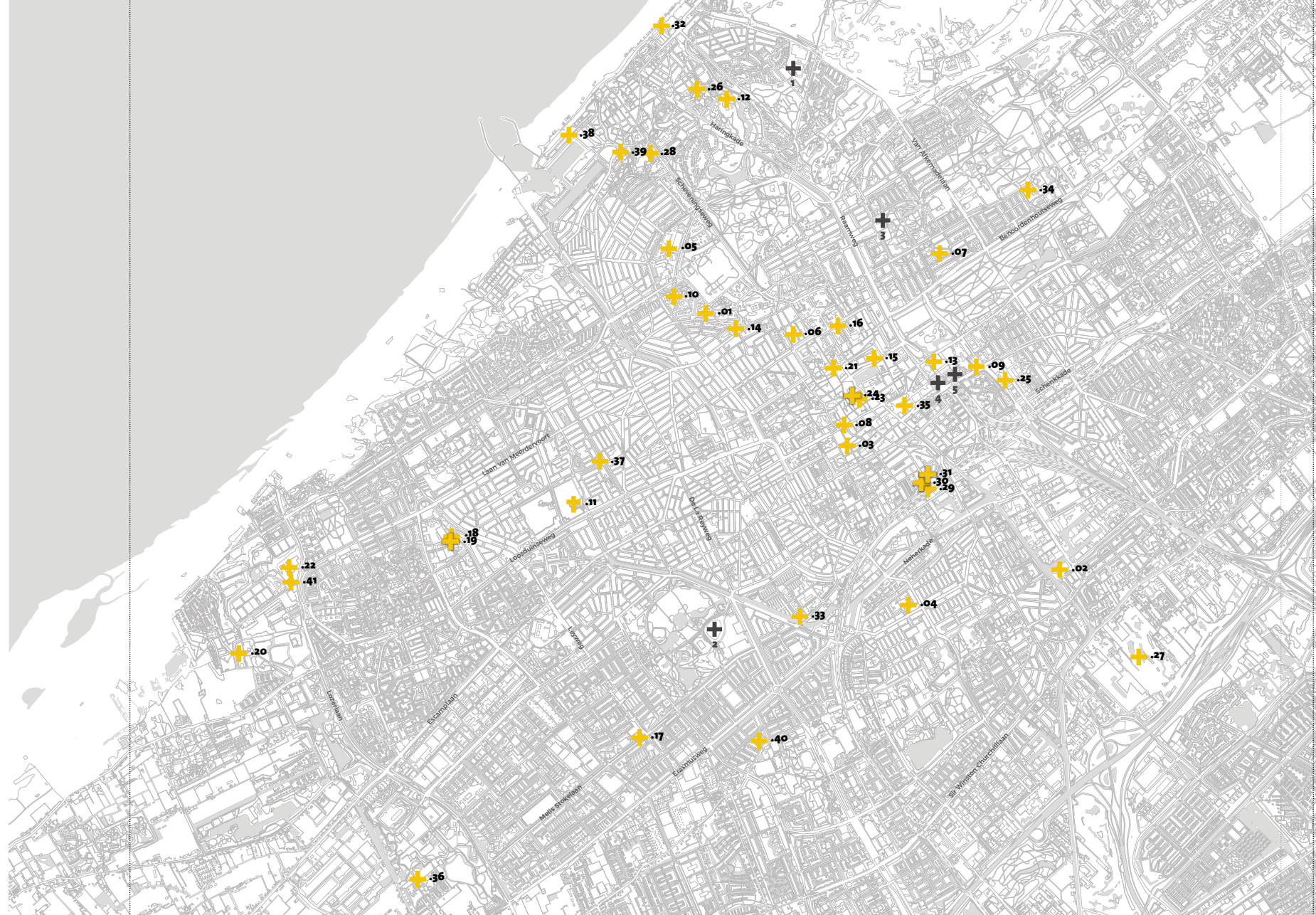
Projecten

.01	Andries Bickerweg 1A/1B	.26	.27	Rotterdamsebaan	.74
.02	Binckhorstlaan 401 - 403	.28	.28	Scheveningseweg 106	.78
.03	Boekhorststraat 47-49	.32	.29	Stationsplein	.80
.04	Capadosestraat 9-11	.33	.30	Stationsplein 1	.82
.05	Catsheuvel 4-18	.34	.31	Stationsplein 73-75	.84
.06	De Ruijterstraat 38	.36	.32	Strandweg 13 F	.86
.07	Duchattelstraat 1	.38	.33	Televisiestraat 2U	.87
.08	Grote Markt	.39	.34	Thérèse Schwartzestraat 15D	.88
.09	Grotiusplaats	.40	.35	Turfmarkt en Schedeldoekshaven en Turfmarkt	.90
.10	Jacob de Graefflaan 11	.44	.36	Uithofslaan ongd. kavel 15	.94
.11	Kamperfoeliestraat 2A/2B	.46	.37	Valkenboskade 270	.95
.12	Kapelweg 18	.48	.38	Visafslagweg ongd. naast 1Bis	.96
.13	Koningin Julianaplein	.50	.39	Westduinweg 1255 t/m 1617	.97
.14	Laan van Meerdervoort 55	.54	.40	Westhovenplein 120, 121, 126 en	.98
.15	Lange Voorhout	.56		Gunstersteinweg 367	
.16	Mauritskade 35	.57	.41	Wijndaelerweg	.100
.17	Melis Stokelaan - Leyweg	.58			
.18	Mgr. Nolenslaan 8	.59			
.19	Mgr. Nolenslaan 12	.60			
.20	Monsterseweg 8	.61			
.21	Noordeinde 33	.62			
.22	Ockenburghstraat ongd. nabij 45	.64			
.23	Passage 5-82	.66			
.24	Passage 6-8-10 Buitenhof 4-5-6-8	.67			
.25	Prinses Beatrixlaan ongd. naast 7	.68			
.26	Rijslag 17, 19 en 21	.70			

Terugblik 2013-2014

1	Doorniksestraat 28	.104
2	Mr. P. Droogleever Fortuynweg 22	.105
3	Oostduinlaan 75	.106
4	Rijnstraat 8	.107
5	Schenkweg, Laurens Reaalstraat, Jan van Riebeekstraat, Anna Van Buerenstraat	.108

Jaarverslag
**Welstands-
en Monumenten-
commissie**
2015-2018

Den Haag, 14 juni 2019

Dit verslag is opgesteld ter kennisgeving aan de Gemeenteraad van Den Haag conform artikel 12 b derde lid van de Woningwet en artikel 9.14 van de Bouwverordening. De Welstands- en Monumentencommissie van Den Haag legt in dit document verslag van de door haar verrichte werkzaamheden in 2015, 2016, 2017 en 2018.

Colofon

Redactie

Muriëlle Hemmes, Elise Mutter
(afdeling Monumentenzorg & Welstand)

Tekst

Afdeling Monumentenzorg & Welstand

Ontwerp

IM VormCommunicatie

Drukker

Quantes

Oplage

1.000 exemplaren

Met dank aan

Medewerkers afdeling Monumentenzorg & Welstand
(in het bijzonder Dick Valentijn), architecten en
opdrachtgevers.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave
mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een
geautomatiseerd bestand of openbaar gemaakt,
in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande
toestemming van de redactie.

De artist impressies in dit jaarverslag zijn geen bouw-
tekeningen maar artistieke sfeerimpressies. Het
werkelijke resultaat kan in alle opzichten afwijken van
de afbeeldingen. Aan deze afbeeldingen kunnen daarom
op geen enkele wijze rechten worden ontleend.

Inhoud

.4 **Voorwoord**

.6 **De Welstands- en Monumentencommissie**

.10 **De leden van de Welstands- en Monumentencommissie**

.25 **+ Projecten**

.103 **+ Terugblik 2013-2014**

.110 **Cijfers**

Voorwoord

Den Haag is van oudsher de zetel van het koningshuis en het landsbestuur. Ook is het een echte woonstad aan zee, met vele en zeer diverse woonbuurten die zich uitstrekken over de strandwallen en het ernaast gelegen veen. Daartussen liggen prachtige parken en landgoederen. Nabij het centrum ligt een oud havengebied en een industriegebied. Diverse internationale instituten en bedrijven hebben zich in Den Haag gevestigd. Het spoor van Amsterdam naar Rotterdam snijdt de stad in tweeën en levert een drietal belangrijke stationsgebieden op. Dit is een korte schets van de diversiteit en de kwaliteit van de stad die het werk van de Welstands- en Monumentencommissie van Den Haag zo boeiend maken.

De samenstelling van de commissie weerspiegelt de aard van haar werk, waardoor een integrale beoordeling van de ruimtelijke kwaliteit gewaarborgd is. Een intensieve samenwerking met de afdelingen binnen de gemeente schept de randvoorwaarden voor een soepele en integrale behandeling van bouwplannen. Daarnaast kan de commissie op eigen initiatief het college adviseren.

De afgelopen vier jaar heeft de commissie talrijke en zeer uiteenlopende plannen en initiatieven mogen behandelen. De grote stroom aan aanvragen heeft er toe geleid dat er vanaf 2016 frequenter vergaderd wordt. De samenstelling van de commissie verschilt per woensdag. De plannen variëren van dakopbouwen tot woongebouwen, scholen en kantoren en bijvoorbeeld een nieuw cultuurcentrum (het OCC). De laatste jaren zijn er naast de realisatie van nieuwbouw veel kantoren tot woningen getransformeerd.

Het Laakhavengebied wordt langzamerhand getransformeerd van industriegebied tot een stedelijk gebied met wonen, werken en leren. De Binckhorst staat nog aan het begin van eenzelfde ontwikkeling. Zijn strategische ligging wordt extra gestimuleerd door de aanleg van de Rotterdamsebaan. Ook langs de kust spelen er diverse grote ontwikkelingen die zich uitstrekken van Kijkduin tot Scheveningen Haven en Scheveningen Bad.

Recent zijn de plannen voor de drie grote stationslocaties door de raad vastgesteld. Hiermee zal de skyline van Den Haag drastisch veranderen. Met de hoge torens en hoge dichtheden in deze gebieden zal het bescheiden karakter van de hofstad definitief veranderen in dat van een grote stad waarbij de stationsgebieden en mobiliteit een belangrijke plek innemen.

In het voorliggende jaarverslag is een selectie van een aantal beoordeelde plannen weergegeven. Deze selectie laat een dwarsdoorsnede van de afgelopen vier jaar zien. Het jaarverslag zal vervolgens tweemaal per jaar verschijnen. Volgend jaar verschijnt er een fietsroutekaart, behorend bij dit verslag.

RENS SCHULZE

VOORZITTER WELSTANDS- EN MONUMENTENCOMMISSIE

De Welstands- en Monumentencommissie

De Haagse Welstands- en Monumentencommissie is een onafhankelijke, samengestelde commissie

Als Welstandscommissie adviseert zij het college van burgemeester en wethouders over het uiterlijk en de plaatsing van bouwwerken. Ook toetst zij bouwplannen en beginselplannen aan de Welstandsnota. In deze nota staan de criteria waaraan een bouwwerk

moet voldoen: de redelijke eisen van welstand. Begin 2018 heeft de gemeenteraad een nieuwe Welstandsnota vastgesteld.

In haar rol van Monumentencommissie adviseert de commissie over aanpassingen van beschermde monumenten. Ook adviseert de commissie over de aanwijzing van gebouwen, delen van gebouwen en ensembles van gebouwen tot beschermde monumenten. Bouwplannen en beginselplannen, waarvoor het bestemmingsplan een advies over de invloed van het plan op de cultuurhistorische waarden van een beschermd stadsgezicht voorschrijft, worden door de Monumentencommissie vanuit cultuurhistorie beoordeeld. Dit gebeurt in vrijwel alle gevallen in de vorm van een geïntegreerde welstands- en cultuurhistorische beoordeling.

Ook ongevraagd kan de Welstands- en Monumentencommissie het college adviseren over de ruimtelijke kwaliteit van Den Haag.

De brede adviesrol van de Welstands- en Monumentencommissie kan niet zonder een diverse samenstelling van expertises. In de commissie zijn daarom, naast architecten, ook deskundigen op het gebied van stedenbouw, landschap en openbare ruimte, monumenten en cultuurhistorie benoemd. In 2018 is de monumenten- en cultuurhistorie-bezetting versterkt met de benoeming van een architectuurhistoricus, een theoretische deskundige naast de praktische restauratiearchitect.

Deze samenstelling maakt niet alleen een integrale advisering mogelijk, maar geeft de commissie ook de rol van gesprekspartner voor

de afdeling Stedenbouw & Planologie en de afdeling Monumentenzorg & Welstand. De deskundige op het gebied van landschap en openbare ruimte vertegenwoordigt de commissie in de Adviescommissie Openbare Ruimte (ACOR). Alle gesprekken gaan vooraf aan de formele advisering door de commissie en helpen bij die advisering.

In de periode 2015-2018 zijn vijf nieuwe leden benoemd: twee monumentendeskundigen (een restauratiearchitect en een architectuurhistoricus), een deskundige op het gebied van landschap en openbare ruimte en twee architecten.

Een woensdag met de Welstands- en Monumentencommissie

De commissie vergadert iedere woensdag (tot begin 2016 tweewekelijks op woensdag). Per woensdag verschilt de samenstelling van de commissie, op de even weken worden groot-schalige bouwplannen behandeld en op de oneven weken de kleinere bouwplannen en monumenten. Iedere woensdag bestaat uit een opeenvolging van overleggen en eindigt met de openbare vergadering: de beoordeling van bouwplannen, beginselplannen en monumenten in aanwezigheid van ontwerpers en buurtbewoners.

De agenda van de openbare vergadering wordt een week van tevoren gepubliceerd op de gemeentelijke website. Initiatiefnemers en/of architecten worden op verzoek uitgenodigd. Iedere andere belanghebbende of belangstellende kan de vergadering bijwonen en op afspraak inspreken.

Bouwplannen zijn aanvragen voor een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen. Deze plannen worden door de commissie getoetst aan de Welstandsnota. Ook beginselplannen worden door de commissie getoetst aan de Welstandsnota. Via deze plannen kan de haalbaarheid van een initiatief worden onderzocht voordat een aanvraag voor een omgevingsvergunning wordt ingediend. Het resultaat van de toets verwoordt de commissie in een welstandsadvies. Dit resultaat wordt voorzien van een motivering, waarin de commissie uitlegt wat wel en nog niet goed is aan het bouwplan en waarom.

Bij plannen die gevolgen hebben voor een beschermd monument wordt beoordeeld in hoeverre zij het monument schaden. Ook deze beoordeling resulteert in een advies met een motivering.

De adviezen van de commissie worden een week na de vergadering op de website van de gemeente gepubliceerd en blijven daar minimaal een jaar toegankelijk. Daarna worden de adviezen gearchiiveerd en zijn zij op verzoek in te zien.

Voorafgaand aan de openbare vergadering voert de commissie drie soorten collegiaal overleg. Het collegiale overleg met ontwerpers vindt plaats als vooroverleg – voordat een aanvraag voor een omgevingsvergunning wordt ingediend – of als collegiaal overleg tijdens de aanvraag, meestal na een negatief welstandsadvies.

Het Welstand-Stedenbouw Overleg (WSO) wordt gevoerd tussen de commissie en de gemeentelijke afdeling Stedenbouw & Planologie. In dit overleg worden stedenbouwkundige uitgangspunten van aanvragen voor een omgevingsvergunning besproken, maar bijvoorbeeld ook stedenbouwkundige en beeldkwaliteitskaders van grootschalige ontwikkelingen.

In het overleg met de monumentenadviseurs van de afdeling Monumentenzorg & Welstand (MZ-overleg) worden alle plannen met gevolgen

voor een beschermd monument besproken. De monumentenadviseurs begeleiden deze plannen intensief en bespreken deze met de commissie, voorafgaand aan de uiteindelijke beoordeling in een openbare commissievergadering.

De hamerstukkenlijst en de Kan-bepaling

De adviezen over een deel van de bouwplannen, beginselplannen en monumenten worden voorbereid door de welstandsadviseurs van de afdeling

Afdeling
Monumentenzorg
& Welstand

Monumentenzorg & Welstand. Deze adviezen worden in de openbare vergadering in de vorm van een hamerstukkenlijst vastgesteld. Een ander deel van de bouwplannen en beginselplannen wordt beoordeeld door de welstandsadviseurs van de afdeling en door daarvoor aangewezen projectinspecteurs van de afdeling Vergunningen & Toezicht, los van de commissie. Deze manier van beoordelen wordt mogelijk gemaakt door de zogenaamde Kan-bepaling (artikel 6.2 van het Besluit omgevingsrecht). De Kan-bepaling biedt het college van burgemeester en wethouders de mogelijkheid een bepaald deel van de aanvragen voor een omgevingsvergunning ambtelijk te toetsen aan de Welstandsnota. Die mogelijkheid is op 16 december 2014 met een collegebesluit ingevuld.

Welstandsnota Den Haag 2017

Op 25 januari 2018 heeft de gemeenteraad een nieuwe Welstandsnota vastgesteld met daarin de 'redelijke eisen van welstand'. Deze Welstandsnota Den Haag 2017 vervangt de Welstandsnota uit 2004. De Welstandsnota Den Haag 2017 is geen update van de oude, maar heeft een geheel nieuwe opzet die aansluit bij de huidige manier van omgaan met het uiterlijk van de stad.

Het doel van de nieuwe opzet is het mogelijk maken van creativiteit, duurzaamheid en innovatie met behoud van de ruimtelijke kwaliteit van de stad.

De nieuwe Welstandsnota is flexibeler opgesteld. In plaats van regels die voor de hele stad of een groot deel van de stad gelden, neemt de nota de directe omgeving als uitgangspunt. Iedere locatie is anders en op iedere locatie zijn andere factoren bepalend. De flexibeler opgestelde nota maakt het beleid dus praktischer, pragmatischer en 'redelijker'. De nieuwe Welstandsnota is daarnaast compacter opgesteld. Feitelijke informatie zoals beschrijvingen van in de stad voorkomende architectuurstijlen is niet langer onderdeel van de nota – van de beleidsregels – maar is als bijlage bijgevoegd.

Door de flexibelere opzet van de Welstandsnota kan bijvoorbeeld de 'Agenda Ruimte voor de Stad' worden geïmplementeerd. Ook maken de welstandscriteria bijvoorbeeld duurzaamheidsmaatregelen mogelijk.

Naast het 'standaard' beleid maakt de nieuwe nota gebiedsgericht beleid mogelijk. Voor specifieke locaties en gebieden kunnen specifieke kaders worden opgesteld. Een voorbeeld is de bebouwing op het strand, maar gebiedsgericht beleid is bijvoorbeeld ook het welstandsvrij verklaren van locaties, bijvoorbeeld in het kader van 'Kleinschalig Opdrachtgeverschap'.

De compacte en flexibele opzet betekent dat initiatiefnemers en architecten in de nota niet zullen vinden hoe zij moeten ontwerpen. De nieuwe Welstandsnota noemt de kaders en afhankelijk van de omgeving wordt daaraan invulling gegeven. Dit vraagt contact en afstemming tussen de ontwerpers en de Welstands- en Monumentencommissie en de afdeling Monumentenzorg & Welstand.

De nadruk op overleg vooraf was een wens van alle bij de ruimtelijke kwaliteit van de stad betrokken partijen. Overleggen in een vroeg stadium is efficiënter (een schetsontwerp kan makkelijker en sneller worden aangepast dan een uitgewerkt bouwplan), maakt een echte dialoog mogelijk

(hoe verder een bouwplan is uitgewerkt, hoe minder bereidheid en mogelijkheid voor wijzigingen er zal zijn), maakt creativiteit en innovatie mogelijk en sluit aan bij de opzet van de Omgevingswet.

De nieuwe Welstandsnota wordt ondersteund door een webapplicatie, toegankelijk via www.denhaag.nl/welstand. Na het opgeven van een adres en het type bouwwerk worden de kaders zichtbaar die van toepassing zijn, plus de relevante achtergrondinformatie.

De leden van de Welstands- en Monumentencommissie

De afgelopen vier jaar zijn vijf nieuwe leden benoemd. Tijd om kennis met de commissie te maken. Gevraagd is wie zij zijn; hoe zij Den Haag zien vanuit hun eigen expertise en hoe zij hun rol in de commissie zien. Aan de hand van deze vragen vertellen zij hun verhaal.

Leden 2015-2016-2017-2018

Rens Schulze (voorzitter)	14 februari 2014	-	heden
Jaap van den Bout	6 juni 2014	-	heden
Wijnand Galema	18 april 2018	-	heden
Olivier Graeven	27 januari 2017	-	heden
Philomene van der Vliet	18 april 2018	-	heden
Gus Tielens	27 januari 2017	-	heden
Niké van Keulen	1 oktober 2011	-	30 september 2017
Emile Grotenberg	2 maart 2011	-	30 september 2017
Ilse Castermans	17 augustus 2009	-	16 augustus 2015
Joost Hovenier	22 januari 2016	-	12 maart 2016

Rens Schulze

Ik ben Rens Schulze en heb samen met Jeroen Geurst, nog tijdens onze studie, in 1984 het bureau Geurst & Schulze architecten opgericht. Het bureau is sinds 1986 gevestigd in Den Haag. We hebben op diverse plekken in de stad gezeten en zijn nu al enige tijd in de tweede haven van Scheveningen gehuisvest. Ons bureau werkt aan woningbouw, scholen, transformaties, stedenbouwkundige studies en wij zijn bijzonder geïnteresseerd in complexe stedelijke opgaves.

In de jaren 90 ben ik lid geweest van de Welstand in Amsterdam. Daarna ben ik voorzitter geweest in Delft. Het voorzitterschap in mijn werk- en woonstad Den Haag is een mooi vervolg daarop.

Als inwoner en vanuit mijn werk als architect, ken ik Den Haag al ruim 30 jaar. Voor buitenstaanders is Den Haag in het begin vaak onbekend en

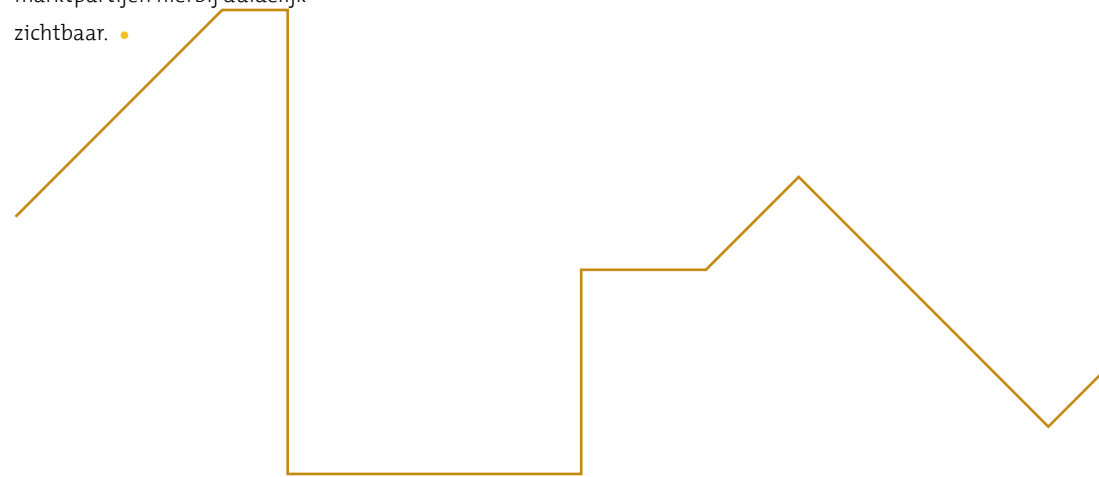
moeilijk te duiden. Als je de stad wat beter leert kennen wordt je vaak verrast door haar rijkdom en veelzijdigheid. Van een historische binnenstad waar het landsbestuur zetelt en het koningshuis, maar ook diverse internationale instanties, tot een hele reeks mooie woonwijken die zich uitstrekken langs de kust van veen tot zand. Daartussen dan nog vele prachtige parken en landgoederen. Maar het meest bijzondere is toch wel haar ligging aan zee, als enige grote stad in Nederland, wat Den Haag een unieke en heel aantrekkelijke stad maakt.

Als voorzitter is het mijn taak om de beoordeling van bouwplannen en andere initiatieven in goede banen te leiden. Dat begint bij een goede voorbereiding van de vergadering, waarbij alle plannen van te voren kort toegelicht en besproken worden. Bij de behandeling van de plannen is het belangrijk om een duidelijk oordeel te geven maar ook om in gesprek te blijven en zo nodig een vervolgesprek te hebben. De commissie bestaat uit zeer professionele leden, met een eigen expertise, maar die ook integraal kunnen denken en oordelen. Het is aan mij om het gesprek tussen

de commissieleden en de aanvrager goed en het liefst prettig te laten verlopen en op het eind een heldere samenvatting te geven van het oordeel van de commissie. Als architect en inwoner van Den Haag ga ik vaak op locatie kijken en heb ik een goed overzicht van wat er zoal gebeurt in Den Haag en van de historie van de stad en haar architectonische en stedenbouwkundige traditie. Het belang van de stad staat bij mij voorop, wat kan een plan aan de stad bijdragen en hoe houdt het zich op de lange duur.

Den Haag strekt zich uit van Kijkduin tot aan het Zwarte pad over een enorme lengte aan zee, maar heeft daar van oudsher een moeizame relatie mee als het om bebouwing gaat. De badplaats Scheveningen is in de tachtiger en negentiger jaren onherstelbaar beschadigd. Momenteel spelen er grootschalige ontwikkelingen bij zowel Kijkduin, Scheveningen haven als de Noordboulevard. Bij alle

ontwikkelingen is er sprake van een wankel evenwicht tussen de belangen van commerciële partijen en de visie van de stad. Den Haag heeft van oudsher vaak belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen aan de markt overgelaten en doet dat nog steeds. Gelukkig lijkt het erop dat de stad de regie over haar eigen publiek domein recent wat meer naar zich toe lijkt te trekken. Wel blijft de invloed van de marktpartijen hierbij duidelijk zichtbaar. •

In het verleden heb ik veel onderwijs gegeven aan de TUD en diverse academies van bouwkunst en ben ik lid geweest van de Welstandscommissie in Utrecht. De laatste drie jaar ben ik als stedenbouwkundig adviseur/supervisor betrokken bij een reeks projecten verspreid door het land en werk ik als ZZP'er samen met het bureau Palmbout dat inmiddels succesvol wordt geleid door de volgende generatie.

Jaap van den Bout

Na mijn studie aan de Technische Universiteit Delft (TUD) heb ik het vak van stedenbouwkundige geleerd bij de gemeente Rotterdam. In het begin van de jaren '80 was ik betrokken als ontwerper bij de stadsvernieu- wingsoperatie en later in grote stedelijke herstructureringsprojecten, zoals de Kop van Zuid. Na die tijd heb ik samen met Frits Palmboom het ontwerpbureau Palmbout Urban Landscapes opgericht. We werkten en werken met dit bureau aan een breed spectrum van ontwerpogaves. Van grote woningbouwogaves en stedelijke en infrastructurele herstruc- tureringen tot en met een breed scala van kleinere binnenstedelijke inpassingsogaves.

Ik heb in mijn jeugd zo'n 10 jaar tot mijn 18de in Den Haag gewoond, je kan wel zeggen dat ik er ben opge- groeid. Mijn deelname aan de commissie betekende dan ook een hernieuwde kennismaking met de stad. Het blijft fascinerend om ook in het werk van de commissie te ervaren dat de stad, gevormd door haar ligging en ontstaansgeschiedenis, in veel opzichten meerdere gezichten heeft: de statige hofstad met alles wat

daarbij hoort op de strandwallen vlak achter de duinen, de rauwere werkstad gebouwd in het veenlandschap direct achter de voormalige strandwallen, het 'ambtelijke' Rijswijk en Voorburg op een van de laatste strandwallen parallel aan de kust en het eigenzin- nige vissersdorp Scheveningen met zijn zicht op zee en minder op de achterliggende stad Den Haag. Het zijn die verschillende identiteiten van Den Haag die de stad veelkleurig maken en die maar wat vaak opdui- ken, ook in het werk van de commissie.

In mijn werk en dat van het bureau Palmbout staat centraal dat dat wat je op de grotere stedenbouwkundige schaal ontwerpt altijd in relatie moet staan tot het werk van de architecten en bouwers die met hun gebouwen de stad fysiek vormgeven. Omgekeerd zal een architect zich in mijn ogen dus altijd bewust moeten zijn in welke bredere context hij/zij zijn gebouwen ontwerpt en wat dat betekent voor het stedenbouwkundig plan. Wat vertelt de grotere omgeving en de geschiedenis over de identiteit en betekenis van een locatie, wat is het verhaal, de geest van de plek waar je iets ontwerpt en wat betekent dat voor je eigen plan? Het aandacht vragen en onder woorden proberen te brengen van die samenhang is denk ik ook de expertise die ik als stedenbouwer inbreng in de commissie.

Wat mij betreft is dit ook wat een commissie welstand kan en moet bijdragen aan de ontwikkeling van de

stad. Het gaat niet alleen om het bewaken van de esthetische kwaliteit van een gebouw of een dakkapel op zichzelf. Minstens zo belangrijk is dat nieuwe ontwikkelingen zich zorgvuldig verhouden en laten inspireren door dat wat er al is. Dit is overigens iets anders dan zich altijd braaf voegen naar het bestaande.

Het zoeken en bediscussiëren van de juiste balans tussen de dynamiek van het vernieuwen en het laten inspireren door wat aanwezig is, is wat mij betreft de kern van het werk van de commissie als geheel. Als dat in dialoog met de architecten en opdrachtgevers die bij ons langs komen lukt en tot mooiere gebouwen en een mooiere stad leidt dan doet de commissie het goed.

Wat mij opviel toen ik startte met mijn werk in de commissie was dat er de laatste decennia ongelooflijk veel veranderd is in Den Haag. Dan doel

ik met name op de centrumontwikkeling van de stad. Die is op zijn minst dynamisch te noemen. In de vakwereld van de stedenbouw en architectuur is er door de jaren heen veel aandacht voor wat er in Rotterdam en Amsterdam aan ontwikkeling op het gebied van stedenbouw en architectuur heeft plaatsgevonden. Het is in mijn ogen eigenaardig dat de transformatie van het Haagse centrumgebied relatief gezien minder in de schijnwerpers heeft gestaan. Hoe dat komt weet ik niet. Misschien speelt het een rol dat Den Haag geen academie voor bouwkunst herbergt en dus minder vanzelfsprekend in de aandacht van vakgenoten staat. Misschien zit het ook wel in de genen van de stad om met veel plezier en de daarbij horende typische Haagse humor, nieuwigheden bij voorkeur te wantrouwen en te bekritisieren. Met een kritische houding is uiteraard niets mis maar ik denk wel dat de stad veel zelfbewuster en trotser zou mogen zijn over wat er tot stand is gebracht de laatste decennia.

Den Haag is de stad waar ik ben geboren en ik koester de herinneringen aan mijn vroege kindjaren. De ruimtelijke condities van de stad hebben hier zeker aan bijgedragen. De nabijheid van duinen en zee, het groen van Zuiderpark en landgoederen, maar ook de grootse gebouwen en de statige huizen hebben een diepe indruk achtergelaten. Ze vormen tevens het

Wijnand Galema

Als architectuurhistoricus opgeleid in Groningen houd ik me vooral bezig met het verbinden van actuele ruimtelijke opgaves aan het gebouwde erfgoed van stad en land. Cultuurhistorisch onderzoek naar het geheugen van gebouwen en plekken vormt de basis van mijn werkzaamheden. Kennis en bewustzijn van de context waarin we bouwen, biedt opdrachtgevers en ontwerpers handvatten om logische en overtuigende plannen te maken. Daar draag ik graag aan bij en de Welstands- en Monumentencommissie is daar bij uitstek een plek voor.

fundament van de ruimtelijke kwaliteit van Den Haag.

In de afgelopen decennia zijn daar nog veel meer interessante tijdslagen aan toegevoegd. Dat maakt Den Haag tot een ongelooflijk boeiende stad om voor te werken.

Of het nu gaat om een kleine ingreep in een monument, de herbestemming van een groot gebouw of de transformatie van een volledige woonwijk, een bouwplan begint voor mij bij een analyse van de bestaande situatie; een

aspect dat in de huidige hectiek van het bouwen vaak onderbelicht blijft. Het gaat daarbij niet alleen om gebouwen en gebieden met een beschermde status of een evidente cultuurhistorische betekenis, maar ook om het alledaagse, het ongewone of het onontdekte. Den Haag heeft prachtige architectuur uit de jaren zeventig en tachtig bijvoorbeeld, waar nog bijna niemand warm voor loopt. Daarom ben ik zeer verheugd dat de afdeling Monumentenzorg & Welstand bezig is met een inventarisatieproject voor deze periode.

In de korte tijd dat ik in de commissie zit, valt mij de grote mate van betrokkenheid van burgers op als het gaat om (ver)bouwen in een historische context. Daarbij wordt de commissie vaak aangesproken op haar verantwoordelijkheid ten aanzien van het gebouwde erfgoed. Daar zijn we ons als commissie natuurlijk van bewust, maar tegelijkertijd dienen we ook oog te hebben voor de ambities van Den Haag op het gebied van duurzaamheid en verdichting. Vooral de enorme behoefte aan woningen leidt tot ingenieuze, maar vaak kwetsbare plannen voor appartementen op de meest ongelukkige plekken als monumentale stijlkamers, donkere souterrains of reeds volgebouwde binnengebieden. •

In Memoriam Joost Hovenier

5 april 1963 – 12 maart 2016

Joost Hovenier werd in januari 2016 lid van de Welstands- en Monumentencommissie. Hij heeft helaas slechts een korte periode deel uitgemaakt van de commissie. Hij was een architect met veel ervaring op het gebied van nieuwbouw en transformatie. Ook was hij bekend met het ontwerpen binnen een historische context en dit alles met oog voor duurzaamheid. Wij hebben Joost ervaren als een zeer deskundig en daadkrachtig lid, maar ook als een zeer warm en hartelijk persoon.

Foto: Dana Lixenberg

Olivier Graeven

Mijn naam is Olivier Graeven, 45 jaar en woonachtig in Den Haag. Als architect verdiep ik me in architectuur, monumentaal erfgoed en cultuurhistorie. Omdat het functieprofiel van welstandslid goed aansluit bij mijn kennis, vaardigheden en interesses, ben ik in 2016 door de gemeenteraad aangesteld als lid van de Welstands- en Monumentencommissie van Den Haag.

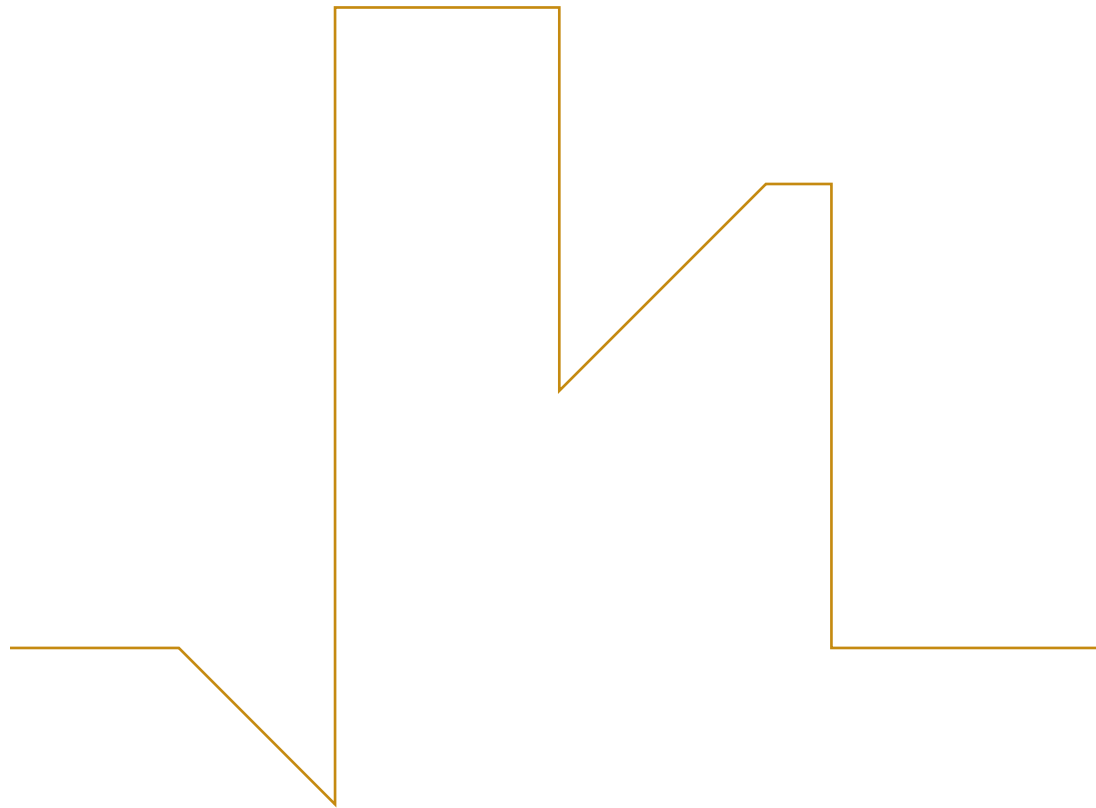
afwisselende stadsbeelden kwamen in een bepaald moment voor een bepaald deel van de stad tot stand op het schaalniveau van stedelijke ensembles. Ik ervaar de stad als een optelsom van ruimtelijke eenheden met een eigen architectuurstijl, sfeer, karakter en organisatie. Binnen deze eenheden zijn er beperkingen en mogelijkheden tot verandering. De transformatie van de stad is een doorlopend proces met vele betrokkenen. De afgelopen 20 jaar heeft de stad zich behoorlijk ontwikkeld en is nog steeds aan het groeien. De Welstands- en Monumentencommissie heeft voorlopig nog veel werk voor de boeg.

Ik vind het belangrijk om als burger, bewoner, architect en welstandslid een bescheiden maar toch belangrijke bijdrage te kunnen leveren voor het behoud en de versterking van de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten van de stad. Dit vraagt naast een gedegen kennis van architectuur(stijlen) en bouwkunde ook een goed oog voor maatschappelijke ontwikkelingen, maar vooral een sterke persoonlijkheid en het vermogen om vanuit de adviesrol uit te leggen waar het bij de beoordeling om gaat. Tijdens een plenaire sessie of collegiaal overleg beoordelen we niet alleen de bouwkundige details en de architectuur, maar ook of het plan in de

ruimtelijke en architectonische context van de wijk past. Esthetische, ruimtelijke en technische aspecten worden getoetst zodat een positieve bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit van de stad toegevoegd wordt.

Architectuuriconen bouwen is een landelijk, zelfs globaal, fenomeen en Den Haag vormt daarop geen uitzondering. Doch dit is slechts een deel van de opgave. Transformatie van beschermde monumenten of kleinere initiatieven zoals bijvoorbeeld dakopbouwen zijn even belangrijk. Ik beschouw ze als een duurzame vorm van stadsontwikkeling en stedelijke vernieuwing. Zo blijft de stad een plek om te wonen. Daarom beschikt Den Haag over een commissie die elke week vergadert en dit vind ik zeer bijzonder. Het is geen overbodige luxe want er zijn vele aanvragen voor kleine verbouwingen. Zo krijgt een particulier initiatiefnemer evenveel aandacht als een 'starchitect'. Beide

initiatieven worden op deze manier door de stad goed gefaciliteerd en door de rol van de Welstands- en Monumentencommissie direct ondersteund. •

Ik studeerde in de jaren '90 aan het Koninklijk Conservatorium en heb toen een aantal jaren in Den Haag gewoond. Eerst in het Laakkwartier, later in de buurt van het Vredespaleis. Muziek is een fantastische manier om de stad te leren kennen, we bezochten nachtelijke jamsessies in de duinen, gaven concerten in bunkers aan zee, buurthuizen in de Schilderswijk, bij mensen thuis of op een van de

Philomene van der Vliet

Opgeleid als landschapsarchitect leid ik samen met medeoprichter Jan Maas een ontwerp bureau met een enthousiast internationaal team, BOOM Landscape. We werken aan het hedendaagse (stedelijk) landschap met projecten die uiteenlopen van gedetailleerd parkontwerp, openbare ruimte-ontwerp tot grootschalige landschapsvisies, waterfronten en ontwerpend onderzoek. Ik vind het vooruitstrevend en belangrijk dat Den Haag er voor heeft gekozen om landschapsarchitectuur tot integraal onderdeel te maken van de Welstands- en Monumentencommissie. Het geeft aan dat ze hun visie op verduurzamen, verdichten en vergroenen zeer serieus nemen en tevens willen borgen in de ingediende plannen. Hiermee onderscheidt Den Haag zich van veel gemeentes waarin landschapsarchitectuur geen vanzelfsprekend onderdeel is binnen de beoordeling.

landgoederen. Nu, met het perspectief van landschapsarchitect, beleef ik de stad nog hetzelfde; zo contrastrijk als de Haagse morfologie, beïnvloed door de strandwallen en strandvlakten, zo contrastrijk zijn ook de Haagse wijken en inwoners! De enorme rijkdom aan landschappen, de kust, de polders, landgoederen op fietsafstand maakt de stad uniek. Overigens is de stad sindsdien enorm veranderd.

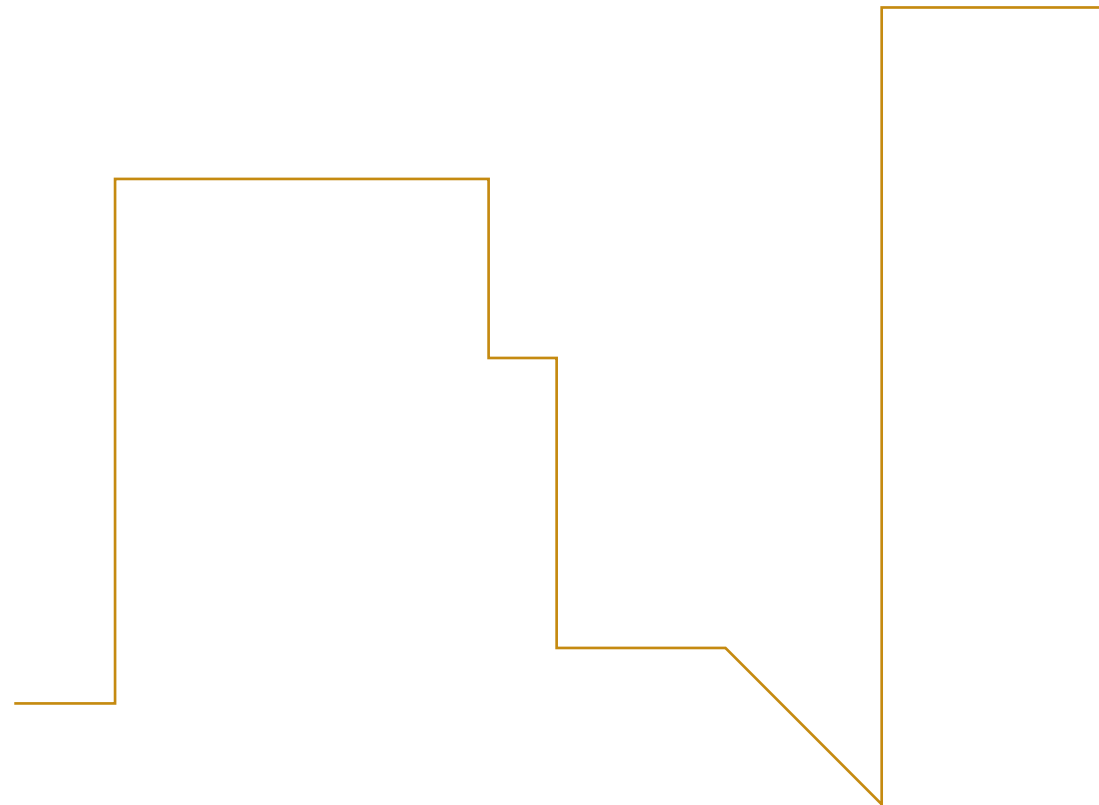
Levendiger geworden. Daarnaast hebben plannen als 'Kern Gezond' en het 'Handboek Openbare Ruimte' de openbare ruimte kwalitatief zichtbaar verbeterd.

Vanuit mijn expertise als landschapsarchitect let ik vooral op of projecten zich contextueel voegen in, maar ook bijdragen aan de leefomgeving. Is er met aandacht gekeken

naar de (landschappelijke) karakteristieken van de plek? Sluit het aan bij de stedelijke en landschappelijke hoofdstructuren van de stad? Zijn lokale fenomenen, materialen, beplantingen, transitie van openbaar naar privé, zorgvuldig afgewogen en mee ontworpen? Daarnaast zijn opgaves, als natuurinclusiviteit, energietransitie en klimaatverandering tegenwoordig een vanzelfsprekend onderdeel van de opgaves. Mits goed ingezet, kunnen deze opgave een geweldige motor achter de planontwikkeling zijn om te komen tot een biodiverse, productieve en een authentieke leefomgeving. Onze taak is om, binnen redelijke eisen van welstand, te toetsen hoe deze opgaves zijn geborgd in de planuitwerking.

Ik ben onder de indruk van de enorme schaal en ambitie waarmee de stad werkt aan de verdichtingsopgaves en gebiedstransformaties in de stad, zoals in de Binckhorst. We zien dat thema's als nieuwe mobiliteit, natuurinclusivi-

teit, klimaatadaptatie en energietransitie tot een belangrijk onderdeel zijn gemaakt van deze ontwikkeling. Ik kijk erg uit naar de eerste plannen! •

Den Haag is een prachtige en wonderlijke stad. De enige echte stad aan zee en dat merk je. Ik zag een keer midden in de stad iemand op de fiets met een surfplank onder de arm! Den Haag is wonderlijk in haar veelheid aan sferen. Van een super intens hoogbouw milieu tot aan bijna landelijk wonen in het duinlandschap. Die diversiteit geeft een enorme rijkdom aan mogelijkheden en is erg aantrekkelijk.

Gus Tielens

Ik ben Gus Tielens en ik ben architect. Samen met Mike Korth en een team van medewerkers vormen we het architectenbureau korthtielens in Amsterdam. We werken zowel aan architectonische als infrastructurele opgaves. Voordat ik naar Den Haag kwam ben ik een aantal jaar lid van de Welstandscommissie van Amsterdam geweest. In de commissie toets ik vanuit mijn vak als architect de plannen aan redelijke eisen van welstand. Mijn doel is om binnen die rol zoveel mogelijk kwaliteit voor de stad Den Haag te borgen.

Een ingediend plan komt voort vanuit de onderlinge samenwerking van een team van opdrachtgever, architect en adviseurs. Als Welstandscommissie kijk je met frisse ogen en zonder belang te hebben binnen dat proces naar de kwaliteit van het plan en de omgeving waarin het bedacht is. Soms wordt er iets teveel vanuit het eigen plan gedacht en iets te weinig vanuit wat dat plan voor de stad kan betekenen. Ik heb altijd voor ogen dat een nieuw plan iets moet doen voor de stad en dat de plek waar het gaat komen er in ieder geval beter op wordt. Daarnaast vind ik het heel belangrijk dat er goed gebouwd wordt, omdat dat het meest

duurzaam is. Dus met een mooi palet aan materialen zodat het gebouw er niet alleen op de verbeeldingen mooi uitziet, maar ook nadat het er een paar jaar staat.

We hebben de afgelopen tijd veel plannen gezien waarbij natuur mee ontworpen wordt in de gebouwen. Ook bij grote en hoge gebouwen. Je ziet die tendens wereldwijd en ik ben heel benieuwd hoe Den Haag er wat dat betreft over een paar jaar uit ziet. Ik verheug me er in ieder geval enorm op en wens de plannenmakers daarin veel wijsheid en succes! •

+ Projecten

.01	Andries Bickerweg 1A/1B	.26	.22	Ockenburghstraat ongd. nabij 45	.64
.02	Binckhorstlaan 401-403	.28	.23	Passage 5-82	.66
.03	Boekhorststraat 47-49	.32	.24	Passage 6-8-10, Buitenhof 4-5-6-8	.67
.04	Capadosestraat 9-11	.33	.25	Prinses Beatrixlaan ongd. naast 7	.68
.05	Catsheuvel 4-18	.34	.26	Rijslag 17, 19 en 21	.70
.06	De Ruijterstraat 38	.36	.27	Rotterdamsebaan	.74
.07	Duchattelstraat 1	.38	.28	Scheveningseweg 106	.78
.08	Grote Markt	.39	.29	Stationsplein	.80
.09	Grotiusplaats	.40	.30	Stationsplein 1	.82
.10	Jacob de Graefflaan 11	.44	.31	Stationsplein 73-75	.84
.11	Kamperfoeliestraat 2A/2B	.46	.32	Strandweg 13F	.86
.12	Kapelweg 18	.48	.33	Televisiestraat 2U	.87
.13	Koningin Julianaplein	.50	.34	Thérèse Schwartzestraat 15D	.88
.14	Laan van Meerdervoort 55	.54	.35	Turfmarkt en Schedeldoekshaven	.90
.15	Lange Voorhout	.56	.36	Uithofslaan ongd. kavel 15	.94
.16	Mauritskade 35	.57	.37	Valkenboskade 270	.95
.17	Melis Stokelaan - Leyweg	.58	.38	Visafslagweg ongd. naast 1Bis	.96
.18	Mgr. Nolenslaan 8	.59	.39	Westduinweg 1255-1617	.97
.19	Mgr. Nolenslaan 12	.60	.40	Westhovenplein 120, 121, 126 en Gunstersteinweg 367	.98
.20	Monsterseweg 8	.61	.41	Wijndaelerweg	.100
.21	Noordeinde 33	.62			

Andries Bickerweg 1A/1B – The first Church of Christ Scientist

Ontwerp : Zeeuwse Jongens

De voormalige The first Church of Christ Scientist is van de hand van Hendrik Petrus Berlage. Het gebouwencomplex, bestaande uit een kerk, vergaderzaal, kosterswoning en school wordt getransformeerd naar kantoor met expositie- en studioruimtes. De commissie heeft waardering voor de zorgvuldige aanpak voor de transformatie van dit rijksmonument. Ten behoeve van de functiewijziging komt er nieuwbouw in de tuin. Daarnaast zijn verschillende aanpassingen in het oorspronkelijke en monumentale interieur noodzakelijk. Het interieur is een 'Gesamtkunstwerk'. Interieur en architectuur vormen een perfecte eenheid.

Door de uitbreiding met een parkeergarage en een (deels ondergronds) kantoordeel vorm te geven als een deel van de tuininrichting – met muurtjes en terrassen gebruik makend van het oplopende terrein en met begroeiing en grasdaken ingepast in het tuinontwerp – wordt de uitbreiding een bijna vanzelfsprekend onderdeel van het bestaande

geheel. Dit geldt ook voor de toegang tot de garage. De toevoeging respecteert het monument en zijn context en wordt daar een onderdeel van.

Het monumentale interieur van de kerkzaal wordt op onderdelen aangepast ten behoeve van een tentoonstellingsfunctie. Door het behoud van een significant deel van de kerkbanken en de vormgeving van de nieuwe elementen, blijft de bijzondere integratie van de ruimte en het interieur van de kerkzaal behouden. De voorgestelde aanpassingen respecteren de structuur en het fraaie interieur van het monument.

Binckhorstlaan 401 en 403 – Binckeiland

Ontwerp : Kraaijvanger Architects, Klunder Architecten

De herontwikkeling van de oorspronkelijke Sdu-locatie omvat de transformatie van het voormalige kantoorgebouw tot woningen, het realiseren van grondgebonden woningen op het achtergebied en het realiseren van twee woontorens aan het water. Het plan genaamd Binckeiland bestaat uit de onderdelen De Binck, Binckplaats en Binckkade.

Het bestaande gebouw bestaat uit een lager en een hoger bouwdeel. Dit hoge bouwdeel werkt als een landmark voor de entree van de Binckhorstlaan. Door de toevoeging van een extra laag aan het lage bouwdeel met een opvallende uitkraging en vormgeving ontstaat een passend tweede accent.

Binckhorstlaan 401 en 403 – Binckeland

Ontwerp : Kraaijvanger Architects, Klunder Architecten

De voormalige drukkerijloods moet plaats maken voor ruim veertig herenhuizen, rondom een binnentuin. De oorspronkelijke betonnen vloer blijft behouden en wordt de ondergrond voor een parkeergarage. Op het dak hiervan komt een verhoogde binnentuin. Het bouwblok heeft een alzijdig karakter. Door de plastisch en robuuste architectuur, voegt dit blok zich uitermate goed in deze omgeving.

Aan het water worden twee woontorens gebouwd, een van vijftien verdiepingen en een van acht verdiepingen. De eveneens alzijdig georiënteerde torens, met een vergelijkbaar karakter als dat van de herenhuizen, vormen samen met de grondgebonden woningen een overtuigend ensemble. De opzet van de torens, een hogere op de hoek van de haven en een lagere richting de bestaande bebouwing in positionering op het maaiveld iets verschoven ten opzichte van elkaar, vond de commissie zeer overtuigend.

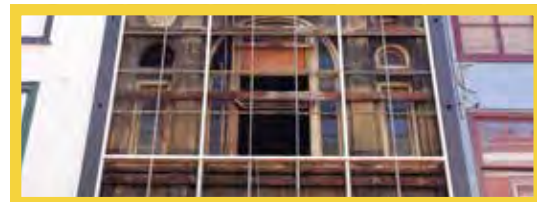
Fotografie: Jimmy Thepass, Aveq Creatieve Producties.

Boekhorststraat 47-49 – Boomhuttenclub

Ontwerp : Geusebroek Verheij Architecten

Deze drie panden aan de Boekhorststraat stonden al jaren leeg. De panden zijn gelegen in rijksbeschermd stadsgezicht. Aanvankelijk was het idee om de panden te vervangen door nieuwbouw. De afdeling Monumentenzorg & Welstand heeft een bouwhistorische verkenning opgesteld van de bestaande bebouwing. Uit het onderzoek bleek onder meer dat achter de glazen vliesgevel van Boekhorststraat 47 nog de oorspronkelijke gevel van de Cinéma Americain uit 1912 schuil ging. Naar aanleiding van het onderzoek werd ingezet op behoud van de bestaande 17de eeuwse voorhuizen en het herstel van de gevel van de Cinéma Americain. De ontbrekende onderdelen zijn aan de hand van oude foto's en bouwtekeningen gereconstrueerd. Door de voorgevel terughoudend te reinigen, is weer een samenhangend geheel ontstaan. De kapconstructies van de andere twee panden zijn in oude vorm herbouwd. De panden kregen elk weer een eigen winkelpui, gebaseerd op historische puien.

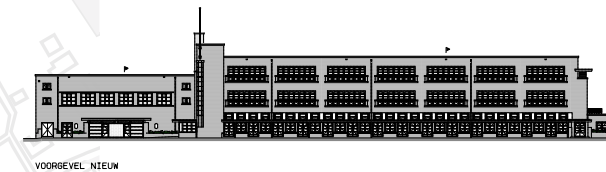

Capadosestraat 9-11

Ontwerp : HTV groep BV

Als onderdeel van het project Kleinschalig Opdrachtgeverschap worden panden, zoals bijvoorbeeld leegstaande schoolgebouwen, verspreid over de stad aangewezen als kluspanden. Deze gebouwen worden getransformeerd naar woningen. Voor de buitenzijde van het gebouw wordt een totaalontwerp gemaakt, het interieur wordt door iedere koper individueel ingevuld. Het monumentaal ogende schoolgebouw aan de Capadosestraat is aan de buitenzijde minimaal aangepast, zodat de kenmerkende en bijzondere uitstraling van het schoolgebouw voor de buurt behouden blijft. Aan de voorgevel worden deuren zodanig ingevoegd, alsof ze er altijd al waren. Aan de achterzijde volgen de balkons de structuur van de gevel.

Catsheuvel 4-18 – Toren van Oud

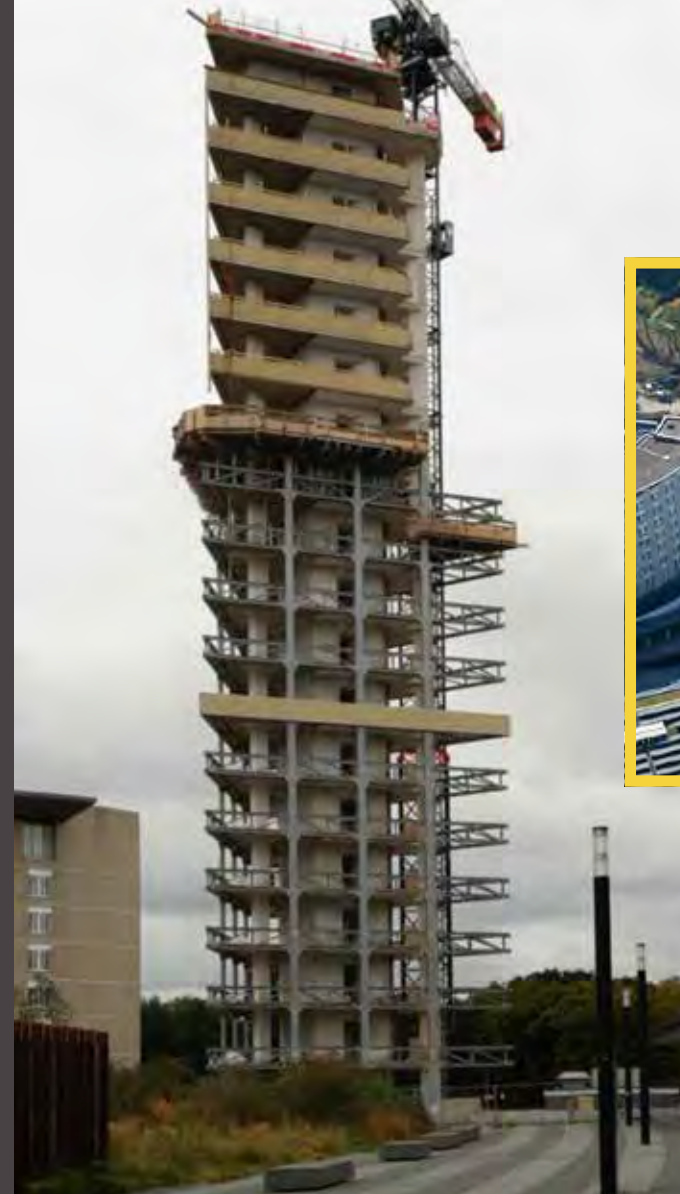
Ontwerp : Architectenkombinatie Bos Hofman en Archipelontwerpers

De zogenaamde Toren van Oud uit 1969, naast het congresgebouw World Forum in de wijk Zorgvliet, dankt zijn naam aan zijn ontwerper, architect Jacobus Johannes Pieter Oud. De 18 verdiepingen tellende toren kenmerkt zich door zijn driehoekige vorm met in het midden een betonnen kern. In deze kern bevinden zich onder andere de schoorstenen van het naastgelegen congresgebouw en de ontsluitingen van de verdiepingen. Zeer markant aan de toren zijn de doorlopende glaspartijen met daaronder de gele bakstenen borstweringen.

Door de minimale plattegronden van de toren was het haast onmogelijk om hier een passende functie in te herbergen. De opdrachtgever Euraco Vastgoed is de uitdaging aangegaan en de architect is gekomen met een ingenieus ontwerp. Door de toren op te dikken, ontstaan bruikbare plattegronden. Door tevens de toren te verhogen zullen

de oorspronkelijke verhoudingen gelijk blijven. De indrukwekkende staalconstructie die toegepast wordt, maakt dit mogelijk. Aan deze nieuwe constructie worden de nieuwe gevelpanelen opgehangen. De nieuwe gevels zijn een moderne versie van de bestaande gevels. Het karakteristieke beeld wordt gereconstrueerd; de typerende overhoekse transparantie van de toren blijft gehandhaafd.

De commissie sprak haar waardering uit voor de zorgvuldige detaillering van de gevels, in het bijzonder over de vrijwel onzichtbare oplossing van de nieuwe constructie en de isolatie- en ventilatie maatregelen.

Fotografie: Peter van Oosterhout

De Ruijterstraat 38

Ontwerp : Studioschaeffer

De voormalige drukkerij, op het binnengebied van een gesloten bouwblok tussen de De Ruijterstraat en de Anna Pauwlonstraat, wordt getransformeerd tot woningen. De bestaande hoofdbebouwing blijft in de footprint ongewijzigd en is als basis gebruikt. Deze wordt verhoogd met een opbouw. Het plan bestaat uit vijftien woningen waarvan twaalf rug aan rug woningen. Door de krappe inpassing op het binnenterrein, dicht op de omliggende bebouwing heeft men voor een nieuwe benadering gekozen. De kapverdieping is ontworpen als een vijfde gevel en vormt het uitgangspunt voor het gehele ontwerp.

De vormgeving van deze opbouw verwijst naar het industriële karakter van het pand. De woningen hebben een oriëntatie naar boven in plaats van naar de zijkant, om zo de privacy van zowel de woningen als de belendende percelen zo veel mogelijk te bewaken. Ook dit is terug te zien in de naar binnen gerichte binnentuinen in de kap.

Er is op innovatieve wijze invulling gegeven aan bijvoorbeeld de daglichttoetreding, die via de zij- en de bovenkant bedacht is. De commissie vond de voorgestelde typologie van de kap zeer inventief en uitte haar waardering voor de wijze waarop bijvoorbeeld de onvermijdelijke dakdoorvoeren in de kap zijn weggewerkt.

.07

Duchattelstraat 1

Ontwerp : Atelier van Wengerden

Op het binnenterrein achter Duchattelstraat 1, omsloten door de Duchattelstraat, Johannes Bildersstraat en de Weissenbruchstraat, is een eenlaagse woning ontworpen. Het binnenterrein is omringd door bebouwing uit de bouwtijd van de wijk. De woning is echter in een zeer eigentijdse, afwijkende architectuur ontworpen. De woning komt op geruime afstand van de bestaande bebouwing te staan en is terughoudend in hoogte. Hierdoor is een moderne toevoeging goed mogelijk. De voorgestelde volumeopbouw en de architectuur zijn van hoge kwaliteit. Tegelijkertijd laten het cortenstaal van de gevels, het groene dak en de helling van het dak de villa bijna opgaan in de omgeving.

.38

.08

Grote Markt – Haagse Harry

Ontwerp : Marnix Rueb, standbeeld vervaardigd door keramist Rob Daenen

Kap Nâh!!

Lekkâh Belangrèk

Dit standbeeld is een nieuw icoon voor de stad.

Het standbeeld van stripfiguur Haagse Harry is een eerbetoon aan zijn geestelijk vader, de Haagse tekenaar Marnix Rueb. Harry valt erg op in het stadsbeeld, en niet alleen door het overdadige kleurgebruik.

Grotiusplaats

Ontwerp : MVRDV

Op de Grotiusplaats, nabij de Utrechtsebaan en de Koninklijke Bibliotheek zullen twee forse woontorens verrijzen. De torens verrijken het al gedifferentieerde beeld van de Haagse hoogbouw die door een nieuwe route gekoppeld worden aan het centrum. De torens zijn verwant aan elkaar in architectuur en 100 en 120 meter hoog.

In het ontwerp wordt in de plint een donkere steen toegepast, die refereert aan een sokkel, of basement. De balkons worden richting de onderste bouwlagen steeds minder diep; het reliëf in de gevel is dus in de top het grootst.

De bovenzijde van de torens 'brokkelt' af waardoor er terrassen ontstaan. Deze worden zoveel mogelijk groen (met bomen) ingericht.

Door de plaatsing van de torens ontstaat een openbare, half besloten ruimte: De Grotiushof. Binnen de openbare ruimte liggen kleine paviljoens – de 'brokstukken' – die kleinschalige culturele of horecabestemmingen krijgen.

Grotiusplaats

Ontwerp : MVRDV

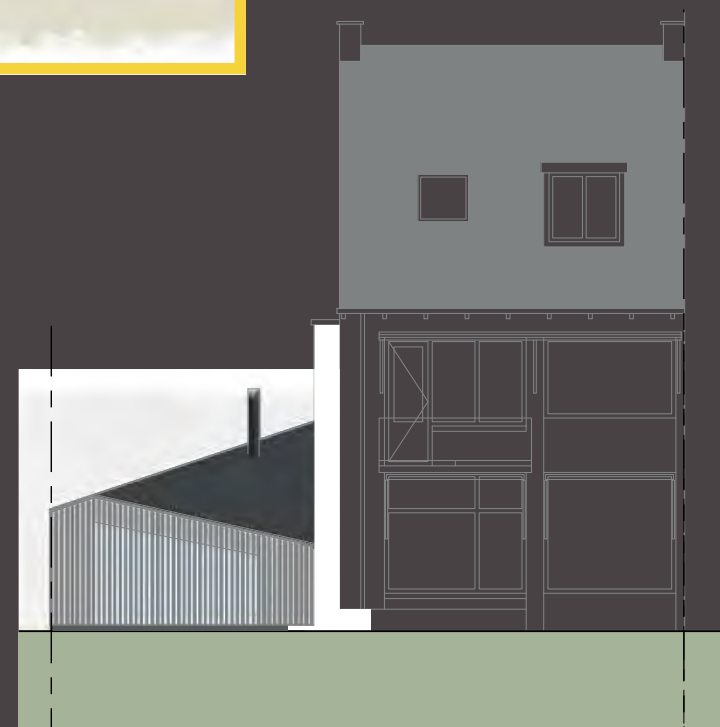
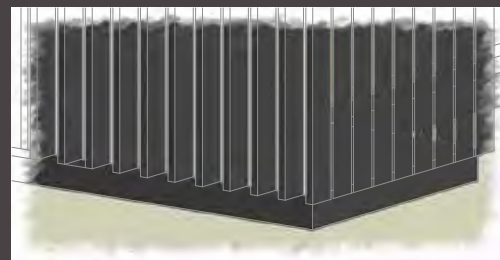
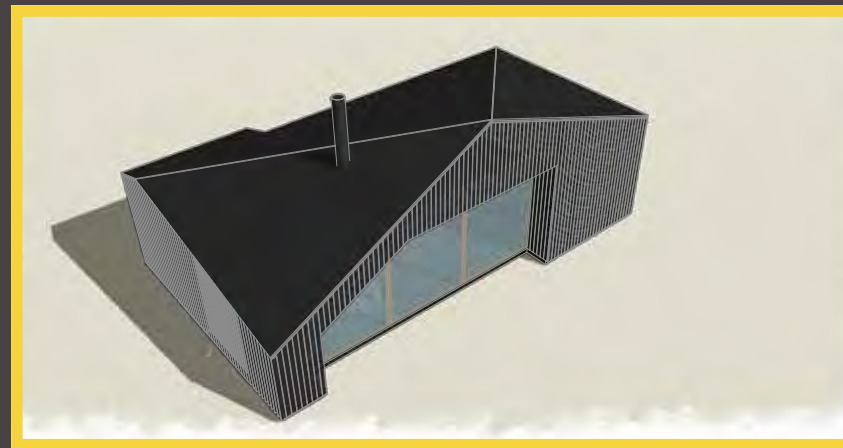
Jacob de Graefflaan 11

Ontwerp : Studio Tobias

In de achtertuin van de woning wordt de bestaande schuur vervangen door een modern paviljoen.

Het dak loopt naar de randen af. De gevels en de dakschilden zijn bekleed met hetzelfde materiaal. Deze uniformiteit maken het paviljoen opvallend, maar tegelijkertijd neutraal en terughoudend.

Op deze wijze is het toch passend in deze groene tuinomgeving, gelegen in een rijksbeschermd stadsgezicht.

Kamperfoeliestraat 2A/2B – Nieuw Eykenduynen

Ontwerp : PKW

Op het terrein van het crematorium Nieuw Eykenduynen bevinden zich drie gebouwen. Twee daarvan zullen plaats maken voor een geheel nieuw uitvaartcentrum. Dit zal bestaan uit twee nieuwe gebouwen met een ceremonie- en een uitvaartfunctie.

De commissie heeft waardering voor de eenduidigheid van het gebouw. De verschillende functies en de logistiek worden gevat in één gebaar en in één materiaal. In deze bijzondere omgeving – bijzonder vanwege de betekenis en het hoogwaardige groen – werkt die eenduidigheid zeer goed.

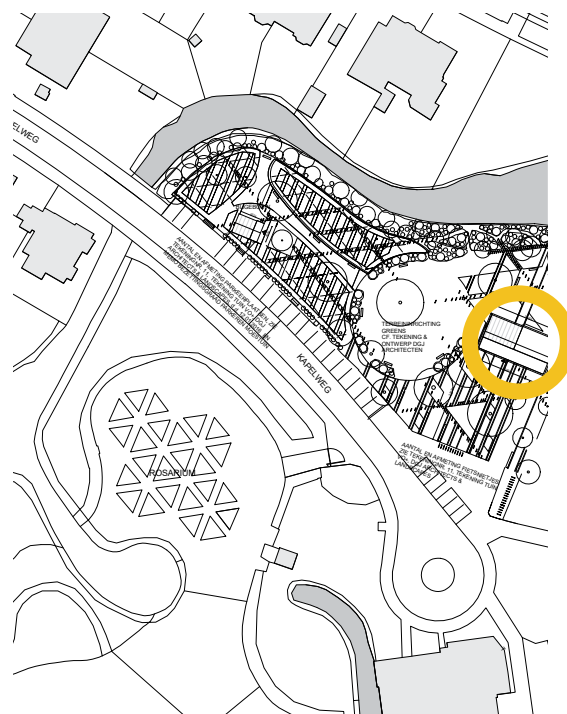
Kapelweg 18 – Paviljoen

Ontwerp : Claudia van Leest

De herinrichting van het voormalige midgetgolf terrein, gelegen aan de noordzijde van het Westbroekpark, bestaat uit het realiseren van moestuinen en geurtuinen met een uitspanning bestaande uit twee kassen.

Het verwijderen van een deel van de huidige begroeiing en de herinrichting geeft het terrein meer openheid. Hierdoor vormt het meer een geheel met de rest van het park, zoals dit ook het geval was bij de aanleg.

De commissie was zeer te spreken over het concept van de twee kassen met horeca, gelegen in een parkachtige setting. Het ontwerp van de twee bouwwerken betreft een aluminium vliesgevelsysteem op houten regels en stijlen ingevuld met deels glas en deels golfplaat. Tevens zijn zonnepanelen goed geïntegreerd binnen het ontwerp. In het gevelontwerp is op belangrijke plekken sprake van transparantie waardoor het zicht op het water wordt geborgd.

Koningin Julianaplein

Ontwerp : Powerhouse Company

Op het bestaande plein voor het station komt een nieuw gebouw. De commissie was zeer positief over de opzet: een integrale benadering van het plein, bestaande uit een entree voor het station met daarboven twee woontorens, verbonden met een zogenaamde brug. Onder het complex komt een fietsenstalling. Op het plein komt een paviljoen in het groen. De integrale benadering is op deze locatie essentieel en zorgt voor een goede hechting in dit deel van de stad.

De plint, samen met de brug, verbindt de beide torens. De torens onderscheiden zich duidelijk door hun slankheid en rijzigheid. De onderbouw is juist robuust. Het overtuigende samenspel van het golvende plafond en de 'poten' van de bebouwing daarboven versterkt het basement.

De commissie sprak haar waardering uit voor de eenduidigheid en de kwaliteit van de materialen en de detaillering. De combinatie van een hoogwaardige betonnen schil, waarin de cannelures

en de verfijnde oppervlaktebehandeling zorgen voor een interessant en bijna klassiek beeld. Een strakkere en tegelijk zachtere aluminium binnenwereld werkt goed voor dit complex en op deze locatie.

Koningin Julianaplein

Ontwerp : Powerhouse Company

Laan van Meerdervoort 55 – Sorghvliet

Ontwerp : KOW

De voormalige Arabian-American Oil Company, uit de jaren '50, gebouw Sorghvliet, wordt getransformeerd naar 85 eigentijdse appartementen.

Belangrijke kenmerken van dit kantoorgebouw zijn een duidelijke ritmiek in het gevelbeeld, de toepassing van beton en de karakteristieke detaillering in het in- en exterieur. Toegevoegd hieraan worden penthouses, buitenruimtes in de voor- en achtergevels, balkons op de verdiepingen, trappen die leiden naar voortuintjes op de begane grond en een opbouw aan de rechterzijde van het gebouw. Tevens worden alle kozijnen vervangen. De verschillende toevoegingen voegen zich als vanzelfsprekend binnen het kenmerkende ritme van de sterk verticale geleding van het oorspronkelijke gebouw. Veel details waaronder de marmeren trap en de glazen liftkooi blijven behouden.

Fotografie: Koopmans,
Collectie Rike Hesselink, KOW

.15

Lange Voorhout – Thorbecke monument

Ontwerp : Thom Puckey

Dit monument is opgericht ter ere van J.R. Thorbecke, de schrijver van de Nederlandse grondwet (1848). Thorbecke zelf heeft zijn blik richting 'het torentje' gericht. In het beeld ontmoeten de 19de en de 21ste eeuw elkaar.

De commissie heeft gepleit voor een alzijdig en monolithisch rond basement, in plaats van het voorgestelde vierkante basement. Op deze wijze is het basement niet gerelateerd aan de bebouwing in de omgeving.

Het materiaal van het standbeeld is een combinatie van roestvrij staal en marmer.

.56

.16

Mauritskade 35

Ontwerp : WK architecten

Het bestaande kantoorpand wordt getransformeerd naar een woongebouw. Het oorspronkelijke gebouw manifesteert zich als een monoliet en voegt zich voor wat betreft volume en gevelindeig goed in haar context. Ook is de architectonische uitwerking zeer verfijnd.

Door de ligging in het rijksbeschermd stadsgezicht is een transformatie een complexe opgave.

Het vernieuwde gebouw vormt eveneens een neutrale monoliet. De uitstraling van het gebouw sluit aan bij de regelmaat van het historische gevelbeeld aan de Mauritskade. Op deze locatie zou logischerwijs de entree behoren te zitten, maar de regelmaat in de gevels en de subtiële verbijzondering van de entree legitimeren een ingang aan de secundaire Willemstraat. Het doorzetten van de architectuur in de twee terugspringende topverdiepingen draagt bij aan de samenhang en de rust in het gevelbeeld.

Melis Stokelaan - Leyweg – TOPhalte

Ontwerp : Antonie Bax, Aannemingsbedrijf G. van der Ven B.V. en Midden-Nederland

De gemeente Den Haag heeft een aantal belangrijke haltes aangewezen als TOPhaltes. De halte Leyweg aan de Melis Stokelaan is een van deze haltes. De overkappingen bestaan uit een deels open en een deels gesloten raster van driehoeken op ijle kolommen. Zij hebben een eigentijdse uitstraling en een zeer strakke detaillering en voegen zich hierdoor goed in de omgeving. Nieuwe en bestaande beeldbepalende bomen worden letterlijk in het raster opgenomen. De verlichting is op zorgvuldige wijze geïntegreerd in de constructie.

Monseigneur Nolenslaan 8 – Pauluskerk

Ontwerp : MK architecten

De Pauluskerk dateert uit 1954 en is van de hand van architect Van der Togt. De kerk is gebouwd in de stijl van de wederopbouw-architectuur en wordt herbestemd tot woongebouw met 21 appartementen. Ter plaatse van de pastorie wordt een nieuw appartementencomplex gebouwd.

De transformatie is vanuit de cultuurhistorische waarden van het gebouw benaderd en is op een zeer consistente wijze uitgewerkt. Het gebouw wordt voorzien van een dakopbouw. Deze wordt in dezelfde structuur van de gevel doorgezet, echter zonder beton kader. Op deze wijze blijft het bestaande gebouw herkenbaar. Erg bijzonder aan deze kerk zijn de betonconstructie en de ornamentiek, die kenmerkend zijn voor deze architectuurstijl. Deze elementen blijven behouden in het nieuwe ontwerp. De nieuwe buitenruimtes zijn op een terughoudende wijze toegevoegd, waardoor zij ondergeschikt blijven.

.19

Monseigneur Nolenslaan 12

Ontwerp : RPHS+

De oorspronkelijke pastorie, behorende bij de Pauluskerk, zal plaatsmaken voor een nieuw appartementencomplex. Dit complex staat samen met de te transformeren Pauluskerk in een groene setting en vormt een ensemble van gebouwen met een groen kader rondom, iets wat in deze omgeving veel voorkomt. Het gebouw heeft een sterk aan de kerk verwante hoofdvorm, zonder de architectuur te kopiëren of hiermee te concurreren. Verwantschap met de kerk wordt gezocht in de 'basilicale' hoofdvorm en het vergelijkbare metselwerk. Tegelijkertijd is de architectuur van het appartementengebouw duidelijk eigen, één gebouw waarbij de balkons en terrassen worden ingezet als verbijzonderingen en om de entree in de rechter zijgevel te markeren.

.60

.20

Monsterseweg 8

Ontwerp : Broos de Bruijn architecten

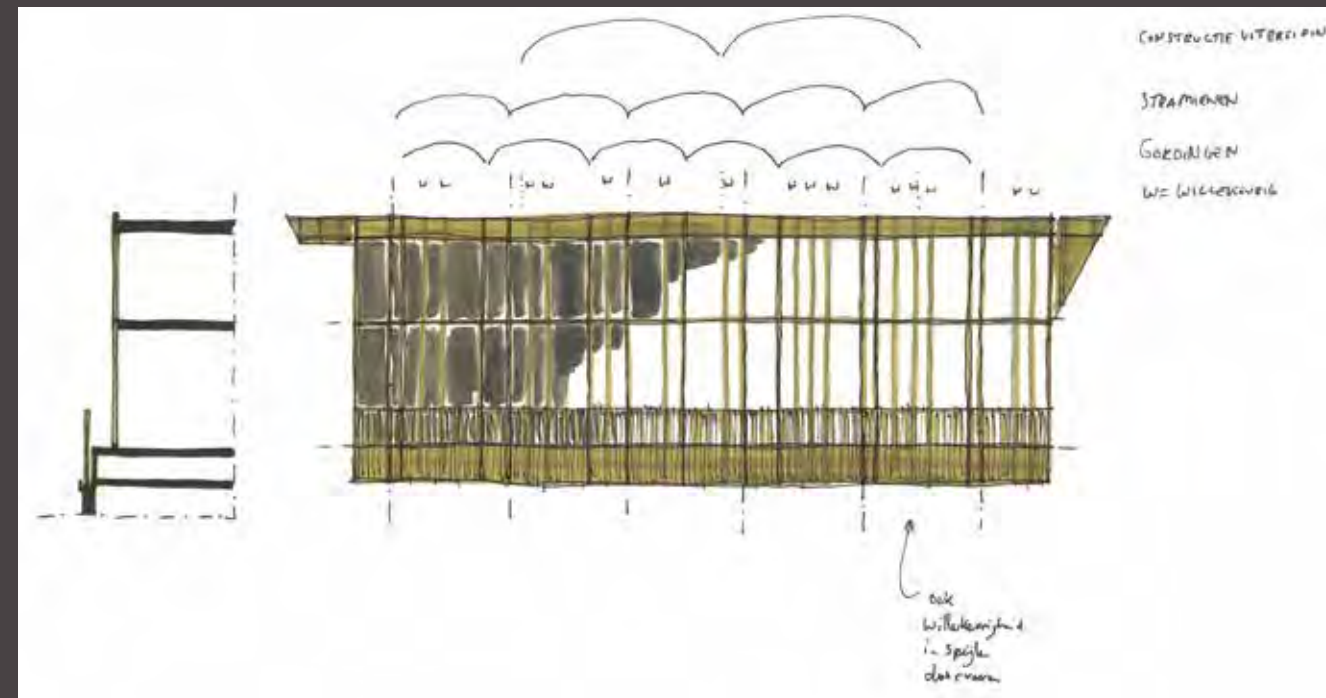
Deze voormalige dienstwoning heeft een karaktervolle uitstraling en kent een bijzondere setting in het voormalige landgoed Ockenburgh. Het doorzetten van de bestaande contour van het huis, maar vertaald in een eigentijdse vormgeving, is hierbij een goede keuze. De uitbouw krijgt een duidelijk eigen uitstraling, maar laat door de neutrale materialen, de kleurstelling en de abstracte detaillering de bestaande woning spreken.

Noordeinde 33 – Nederlandsche Bank

Ontwerp : Mulderblauw

De transformatie van het voormalige bankgebouw, naar hotel speelt zich vooral in het interieur af. Hierbij is veel van de monumentale afwerking – bijvoorbeeld de trappenhuisen en de indrukwekkende kluis – behouden. Om extra kamers toe te voegen was een uitbreiding van het gebouw noodzakelijk. Deze is gerealiseerd in de oksel van het gebouw aan de achterzijde, ter hoogte van de kap. De vormgeving van de uitbreiding is modern, afwijkend van de architectuur van het bankgebouw, maar met een hoogwaardige abstractie en een bronskleur die zorgt dat de oudbouw en de nieuwbouw in elkaar overgaan.

Ockenburghstraat ongd. nabij 45

Ontwerp : MIX architectuur

Daar waar de Ockenburghstraat overgaat in de Kijkduinsestraat, op de grens van de stad en het beschermde natuurgebied van Ockenburgh, wordt het voormalige tennispark getransformeerd tot woongebied Finest of Ockenburgh.

Dit voorstel bestaat uit vijf appartementenblokken van vijf verdiepingen tegen de duinrand aan de noordzijde. Naast deze vijf appartementenvilla's worden vooralsnog zeven 'twee-onder-een-kap'-villa's tegen de duinrand aan de westzijde en vijftien 'twee- en vier-onder-een-kap'-villa's in het midden daarvan in enkele stroken beoogd.

De opzet van de appartementenblokken levert een sterk beeld op, zowel op zichzelf als in deze duinomgeving. Dit gebeurt door een natuurstenen plint die het hoogteverschil van het terrein begeleidt en daarboven door betonbanden gescheiden verdiepingen. De invulling van de

gevels tussen de betonbanden verschilt rondom: metselwerk vlakken en terugliggende glaspuien met een voile van houten lamellen. Deze schijnbaar willekeurige invulling versterkt de betekenis van de betonbanden. Het materialen- en kleurenpalet is goed gerelateerd aan de omgeving en resulteert in een hoogwaardig geheel.

**Passage 5-82, Buitenhof 4-5, Achterom 46,
Hofweg 5-7, Spuistraat 26, Kettingstraat 31b-35**

Ontwerp : Kentie en Partners Architecten BV

De kappen van de Haagse Passage, een rijksmonument, waren in een dusdanig slechte staat dat vernieuwing onvermijdelijk was. De vervanging betreft niet alleen de kappen van de 'armen' uit 1885, maar ook die van de 'arm' uit 1929. De detaillering van de oorspronkelijke kappen is als uitgangspunt genomen bij de nieuwe kappen.

Hoewel de nieuwe kappen leiden tot verlies van oorspronkelijk materiaal, blijft in het plan het uiterlijk van de kap behouden. De geringe afwijking van de oorspronkelijke detaillering en het toe te passen glas hebben geen negatieve invloed op het aanzicht of de lichttoetreding.

Passage 6-8-10, Buitenhof 4-5-6 en 8

Ontwerp : Kentie en Partners Architecten BV

De serre aan het Buitenhof wordt vervangen door een nieuwe serre. De aansluiting van de uitbouw op het rijksmonument is zorgvuldig. De bestaande monumentale gevel blijft goed afleesbaar. Een deel van de kolommen van de arcade is aan de buitenzijde weer zichtbaar gemaakt. De detaillering en vormgeving van de serre is met veel aandacht uitgewerkt en sluit goed aan bij het monument. De invulling van de bogen is aangepast aan de verdeling van de boog aan de andere zijde van de Passage-entree.

De nieuw toe te voegen trap naar de kelder, en de daarbij behorende sparing, voegen zich op acceptabele wijze in het interieur.

Prinses Beatrixlaan ongd. naast 7 – Monarch III

Ontwerp : Powerhouse Company

Deze twee woontorens zijn een vervolg op de eerder gerealiseerde bouwplannen Monarch I en II. De hoofdvorm van de woontorens en de positionering ten opzichte van elkaar vormen een interessant duo. Ook zijn zij een passende toevoeging aan de eerder gerealiseerde gebouwen in dit deel van de Prinses Beatrixlaan. Samen vormen ze een divers, maar goed aan elkaar gerelateerd ensemble.

De slanke hoofdvorm en de verticale geleding van de gevels, met naar boven verjongende penanten, werken mooi samen. De strakke en consequent toegepaste detaillering leiden tot een helder, grafisch gevelbeeld dat de woontorens onderscheidt van de omringende hoogbouw, maar ze ook onderdeel maakt van het grootstedelijke karakter van de Prinses Beatrixlaan.

Het landschap waarin de torens geplaatst worden, verhoogd ten opzichte van de omgeving, is anders dan het naastgelegen plein. Dit onderscheid vond

de commissie een goede keuze. Door de torens in het groen te zetten en de trappen vrij daarin te leggen, ontstaan aantrekkelijke routes.

Rijslag 17, 19 en 21 – Het Volle Leven

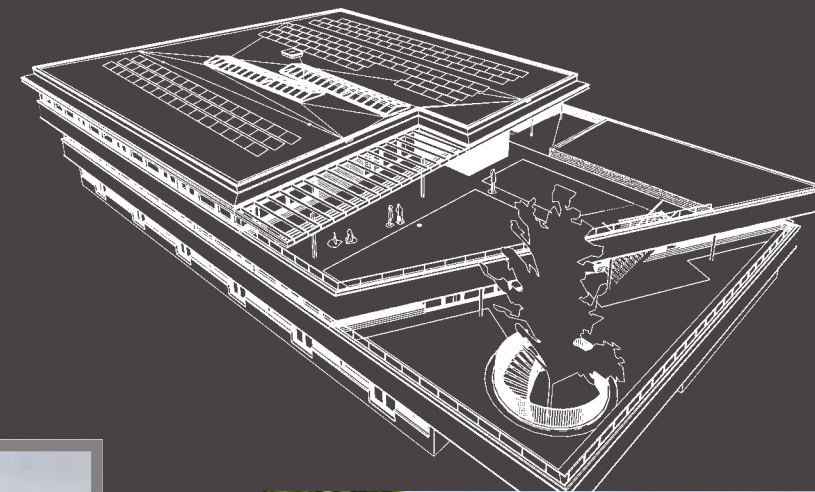
Ontwerp

: HVE Architecten

De bestaande basisschool Het Volle Leven gaat op in de groene omgeving, maar blokkeert ook het doorlopen van die omgeving door de aaneenschakeling van relatief lage volumes. Het concentreren van alle schoolruimtes in een nieuw drielaags volume op enige afstand van het te behouden deel van de school maakt dat de school en de groene omgeving meer gaan samenwerken; de setting wordt landschappelijker.

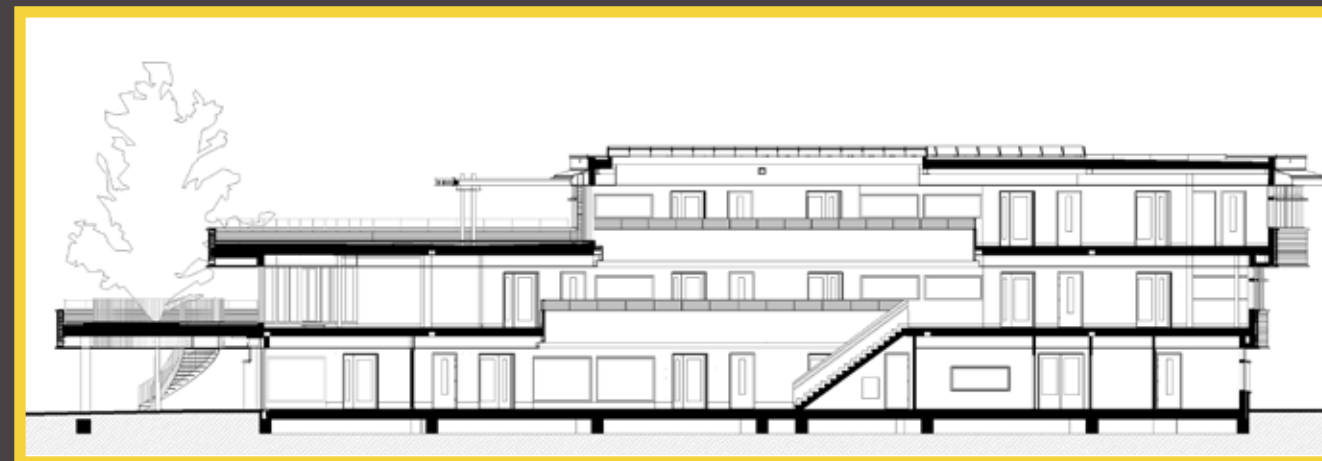
Schoolgebouw en landschap zijn geïntegreerd door de trapsgewijze opbouw van het volume dat bedekt is met groene daken. Het ontwerp gaat uit van een open structuur met sterke horizontale geleiding van de gevels. Vanaf het schoolplein loopt een buitentrap naar het terras op de eerste verdieping, hier steekt een grote boom door het trapgat door het dak heen. Op de tweede verdieping bevindt zich een buitenlokaal tussen de bomen.

Door de gekozen vorm en het gebruik van veelal natuurlijke materialen is het gebouw in harmonie met zijn omgeving. Ook de zorgvuldige inrichting van het schoolplein draagt hier in belangrijke mate aan bij.

Rijslag 17, 19 en 21 – Het Volle Leven

Ontwerp : HVE Architecten

Rotterdamsebaan

Ontwerp : Combinatie Rotterdamsebaan

De Rotterdamsebaan wordt de nieuwe verbinding tussen de A4-A13 en de Centrumring van Den Haag. De weg loopt vanaf knooppunt Ypenburg voorbij de Vlietzone. Rond de Laan van Hoornwijck duikt de baan onder de grond, om vervolgens op de Binckhorst weer naar boven te komen. Er is veel aandacht besteed aan de vormgeving van de weg. Alle losse onderdelen zoals de tunnel, de tunnelbak, hekwerken, verlichtingsconcept, dienstgebouw en de voetgangersbrug vormen een rustig, herkenbaar en consistent architectonisch beeld. Terwijl de vormtaal duidelijk verwant is aan die van de snelweg.

Daar waar de Rotterdamsebaan onder de grond verdwijnt, zal een dienstgebouw komen, met een dak volledig bedekt met zonnepanelen.

De parkeerplaats van Familiepark Drievliet wordt verplaatst naar de andere kant van de

Rotterdamsebaan. De ontsluiting richting het park zal geschieden via een nieuwe loopbrug. De brug is ontworpen als een zelfstandig element in het landschap. Met maar enkele materialen en een consequente detaillering wordt de brug een object, een gebaar boven de Rotterdamsebaan en tussen twee parkdelen.

Rotterdamsebaan

Ontwerp : Combinatie Rotterdamsebaan

Scheveningseweg 106 – Villa Iled

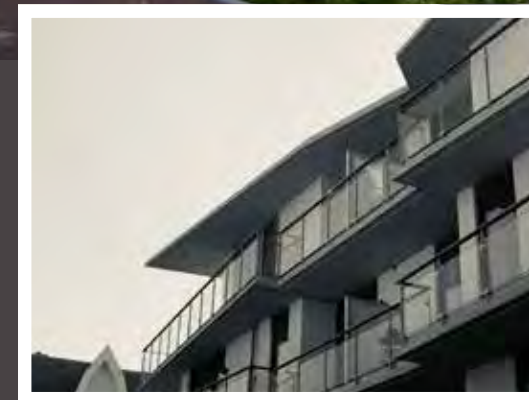
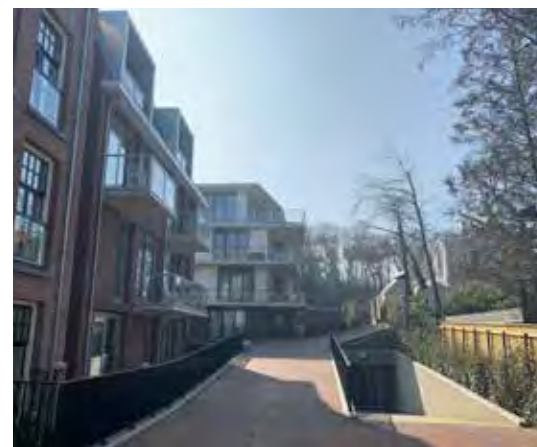
Ontwerp : Stijn van den Boogaard Architectuur

Na de bouw rond 1900, heeft het hoofdgebouw, de neorenaissance Villa Iled, een zorgfunctie gekregen. Uit die tijd is op het achterterrein nog een eenlaagse garage met woning, in overgangsarchitectuur, bewaard gebleven. Beide panden zijn karakteristiek voor dit deel van het rijksbeschermd stadsgezicht Statenkwartier. Villa Iled is na de oorlog uitgebreid met een grootschalige aanbouw aan de achterzijde.

De naoorlogse nieuwbouw achter Villa Iled wordt gesloopt en vervangen door een kleinere uitbreiding en een vrijstaand appartementengebouw met ondergrondse parkeergarage. Daardoor worden de zichtlijnen naar het achtergelegen natuurgebied hersteld. De gevels van de nieuwbouw zijn coherent en architectonisch hoogwaardig uitgewerkt, waardoor het appartementengebouw een rustige uitstraling heeft die goed past in de omgeving.

De neorenaissance villa wordt gerenoveerd en met nieuwbouw uitgebreid. De aanpassing van de gevels van de villa brengt de oorspronkelijke uitstraling en kwaliteit voor een belangrijk deel terug. De uitbreidingen zijn in opzet en architectuur overtuigend gerelateerd aan de bestaande bebouwing. En voegen zich in de hiërarchie van volumes. Door het abstracte en ondergeschikte glazen tussenlid staan de bouwdelen los van elkaar en blijft de oorspronkelijke villa en de historische gelaagdheid op deze plek herkenbaar, maar door de gevels en de dakschilden vormen beide delen een samenhangend gebouw.

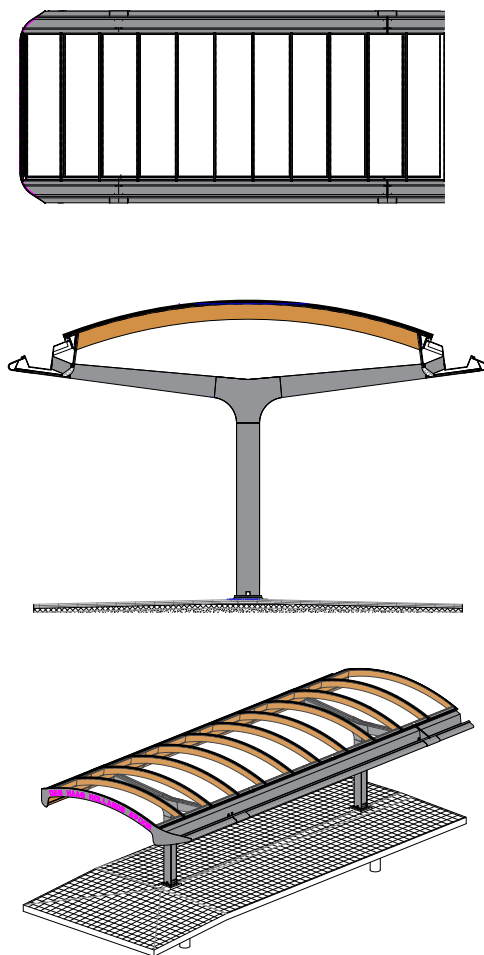

Stationsplein – TOPhalte

Ontwerp : Movares en IbDH (ingenieursbureau Den Haag)

De halte Hollands Spoor aan het Stationsplein behoort ook tot een van de TOPhaltes. Het ontwerp voegt zich goed binnen de historische context van het monumentale station Hollands Spoor. De halte bestaat uit twee perrons, die aan weerszijde van de hoofdingang van het station gesitueerd zijn. De constructie is rank vormgegeven en verjongt naar boven, met daarboven een transparant ogende kap. Alle staalementen zijn als één geheel ontworpen.

In de gebogen staalplaat op de kop van de halte is op subtiële wijze de belettering Hollands Spoor aangebracht.

Fotografie:
Rindert van den Toren

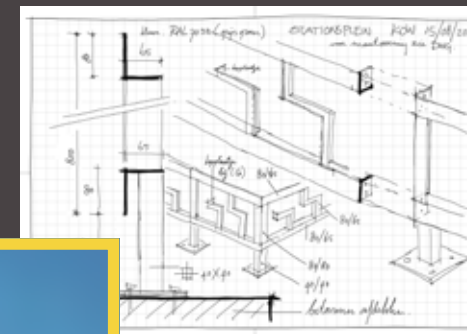
Stationsplein 1

Ontwerp : KOW

Het voormalige 'kleine' belastingkantoor wordt getransformeerd tot studentcomplex met commerciële ruimtes in de plint. Het kantoorgebouw op de hoek van het Stationsplein en de Stationsweg vormt de overgang tussen de recente, horizontaal gelede bebouwing aan het Stationsplein en de grotendeels historische gevelwand aan de Stationsweg, die per pand en verticaal geleed is.

De nieuwe gevels kenmerken zich, net als de nieuwe gevel van het ergegenover gelegen voormalige 'grote' belastingkantoor, door een klassieke opbouw met een donkere natuurstenen gevelbekleding op de begane grond als plint en daarboven gemetselde gevels met verticale ramen en horizontale betonnen banden. Het bijzonder vormgegeven hekwerk op het dak fungeert als daklijst. Aan het bestaande gebouw zijn twee verdiepingen toegevoegd. Op de hoek is de gemetselde gevel op deze verdiepingen doorgezet.

Daarnaast zijn de extra verdiepingen bekleed met plaatmateriaal van zink en ligt de bovenste verdieping verder terug. Zo krijgt het gebouw een accent op de hoek hetgeen correspondeert met het hoogteaccent van het ergegenover gelegen te transformeren kantoor.

Fotografie: Lindy Schuin, Bas Kijzers, KOW

Stationsplein 73-75, Stationsweg 172-182, Zuylichemstraat 23-37

Ontwerp : RoosRos Architecten

Het voormalige 'grote' belastingkantoor wordt getransformeerd tot een complex met hotel en appartementen met een commerciële plint. Het betreft een combinatie van uitbreiding en vernieuwing van de gevels.

De bestaande bebouwing heeft een kenmerkende structuur en architectuur, die het gebouw enerzijds tot een duidelijk accent in de omgeving maakt – samen met het pand aan de andere zijde van de Stationsweg markeert het de route naar het historische centrum – en anderzijds aansluit bij de veel kleinere schaal van de belendingen.

Het ontwerp behoudt een belangrijk deel van deze structuur, met verspringingen in hoogte en diepte. Tegelijkertijd wordt het accent op de hoek Stationsweg/Stationsplein versterkt door die hoek op te vullen en te verhogen. Ondanks de nieuwe schaal van het gebouw blijft de aansluiting op en de overgang naar de veel lagere belendingen goed

doordacht, onder meer door de hoogte- en dieptesprongen in de gevel.

Door de gevelindeling is hier sprake van een duidelijk op zichzelf staand gebouw, maar door de materiaalkeuze en -toepassing sluit het goed aan op de sfeer en de kwaliteit van de omgeving.

Strandweg 13 F – Legoland

Ontwerp : Architectenbureau Filip Mens

Het voormalige Vitalizee moet plaats maken voor het nieuwe gebouw van Legoland Discovery Center, met daarboven een horeca paviljoen. Het gebouw is gelegen op een zeer strategische plek aan de boulevard, op de hoek van één van de doorsteken die het achtergebied verbindt met de boulevard. Het opschuiven van het gebouw in zuidelijke richting en de gebogen vorm ervan draagt mede bij aan het verbeteren van de bestaande, onaantrekkelijke route richting het achterland.

De opzet van een steenachtige onderbouw die meedoet in de bebouwing langs de boulevard en een bovenbouw als paviljoen is overtuigend en zorgvuldig uitgewerkt. Door het gebruik van de glazen vliesgevels ontstaat een grote transparantie. Het dak wordt uitgevoerd als een vijfde gevel. De installaties op het dak zijn samengevoegd onder een rooster, in de kleur van de begroeiing op het dak. Deze begroeiing is afgestemd op de vegetatie in het ontwerp voor de openbare ruimte rondom

het plan en de duinvegetatie in de omgeving. Zo vormt het geheel een waardevolle toevoeging aan de omgeving.

De markante giraffe van Legosteentjes mag op deze locatie niet ontbreken en vormt een eyecatcher op de boulevard.

Televisiestraat 2U

Ontwerp : Space & Matter

De voormalige Philipsfabriek De Schilde uit 1959, ontworpen door Dirk Roosenburg, is een markant punt in deze de wijk. Ten behoeve van een stadsboerderij is een extra bouwlaag toegevoegd. Deze heeft de vorm van een glazen kasconstructie. De kas is vormgegeven als een standaard kas, in glas, staal en aluminium. Door de kas optisch los te houden van het onderliggende gebouw – gescheiden van dit gebouw door een rondom lopende band, als een 'kraag' – vormen het massieve kantoorgebouw en de transparante kas een overtuigend samenspel van elementen. Het geheel vormt duidelijk twee verschillende werelden, die op ingenieuze wijze harmonisch op elkaar aansluiten. Doordat de kasconstructie is afgestemd op de bestaande architectuur.

Thérèse Schwartzstraat 15D – Julia's Park

Ontwerp : Bureau voor Stedebouw en Architectuur Wim de Bruijn

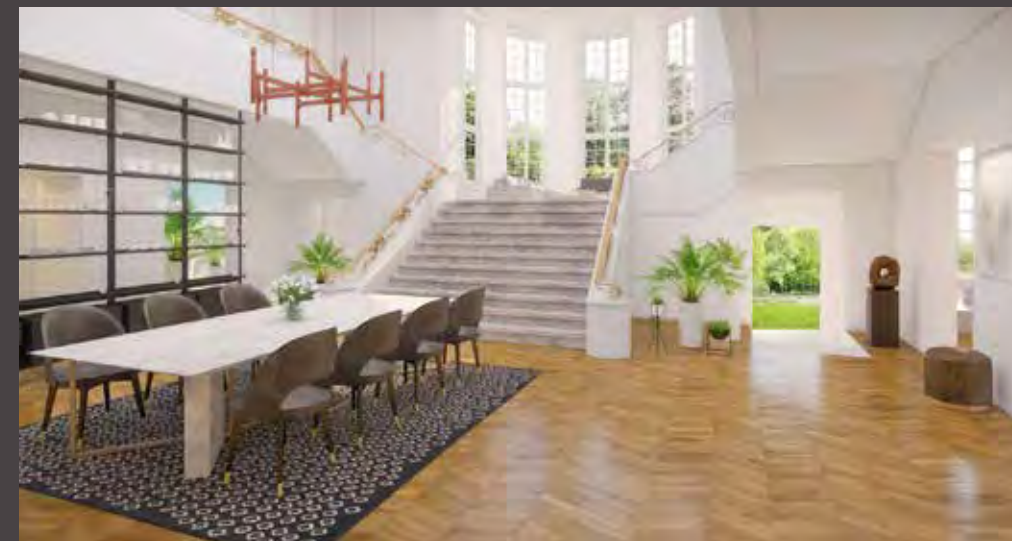
De voormalige Juliana-kazerne is tijdens de Tweede Wereldoorlog gebouwd naar ontwerp van de Duitse architect Karl Gonser. Hij ontwierp het complex als Polizeikaserne in de bouwstijl van de Stuttgarter Schule. De kazerne werd na de bezetting in gebruik genomen door de Nederlandse Landmacht en in 1948 werd de naam officieel gewijzigd in Prinses Julianakazerne. Nu de Landmacht vertrokken is uit dit gemeentelijk monument, zal het getransformeerd worden tot woningen.

Kenmerkend aan het gebouw is de naar binnen gekeerde hof met zeer gesloten gevels.

Bij de transformatie naar woningen worden deze kenmerken zo veel mogelijk gerespecteerd. Er is in het ontwerp gezocht naar een nieuwe open/dicht verhouding die vasthoudt aan de karakteristieken van de oorspronkelijke gevels. Opmerkelijk zijn de toegevoegde verticale incisies, ten behoeve van extra daglichttoetreding. Deze zijn subtiel

gedetailleerd en laten de bestaande gevel voldoende in haar waarde.

Waar oorspronkelijk ooit de hoofdentree gezeten heeft zal nu ook een woning gerealiseerd worden. Een zeer bijzondere woning, aangezien de oorspronkelijke hoofdentree met hal en indrukwekkend hoofdtrappenhuis behouden blijven.

Turfmarkt en Schedeldoekshaven – OCC en Sonate

Ontwerp OCC : Jo Coenen Architect en Urbanists / NOAHH (Network Oriented Architecture) en NL Architects

Ontwerp Adagio : MVSA-Architects Ontwerp Bolero : Klunder Architecten

Het Onderwijs- en CultuurComplex (OCC) vormt een totaalontwikkeling met drie torens en de openbare ruimte. De commissie heeft het OCC en twee van de torens beoordeeld, de derde toren volgt nog.

Het Onderwijs- en CultuurComplex

Het proces van de beoordeling van het OCC was voor de Welstandscommissie een uniek en soms ingewikkeld proces. Er is vaak en veel overlegd en belangrijke onderdelen van het ontwerp werden tijdens het beoordelingsproces uitgewerkt of gewijzigd. Dit intensieve overlegtraject heeft uiteindelijk geleid tot een alzijdig en eenduidig gebouw met een stedelijke en openbare uitstraling. Een gebouw dat prominent aan het Spui staat, maar ook onderdeel is van het weefsel van de stad. Een gebouw als een duidelijk volume, maar ook transparant en openbaar toegankelijk.

Het skelet van travertin-kleurige vertakkende kolommen van beton – de bomen – afgedekt met een ver uitkragende kroonlijst, bepaalt de uitstraling van het gebouw. Binnen dit skelet bevinden zich alle functies. Het beeldbepalende skelet maakt het mogelijk die verschillende functies te realiseren en toch een eenduidig gebouw neer te zetten.

Turfmarkt, Schedeldoekshaven – OCC en Sonate

Ontwerp OCC : Jo Coenen Architect en Urbanists / NOAHH (Network Oriented Architecture) en NL Architects

Ontwerp Adagio : MVSA-Architects Ontwerp Bolero : Klunder Architecten

De woontorens

De twee woontorens zijn ontworpen door twee verschillende architecten. De Welstandscommissie heeft de torens steeds als onderdeel van de reeks hoogbouw tussen Den Haag Centraal en het Spui, in samenhang met elkaar en naast het OCC bekeken. De toren met de naam Adagio staat vrij op het plein tussen de Turfmarkt en de Schedeldoekshaven. Deze toren is een uniek object in de reeks hoogbouw, door de karakteristieke vorm en een eigen materiaal- en kleurenpalet. De toren Bolero sluit juist aan bij de sfeer en de toon van de al aanwezige hoogbouw. Deze toren deelt het stadsbalkon – het verhoogde maaiveld boven de expeditie van het OCC – met het OCC en vormt met zijn basement de overgang van de Schedeldoekshaven naar het stadsbalkon. Beide torens zijn duidelijk alzijdig, hebben een stedelijke plint en een kroon die bijdraagt aan de skyline van de stad.

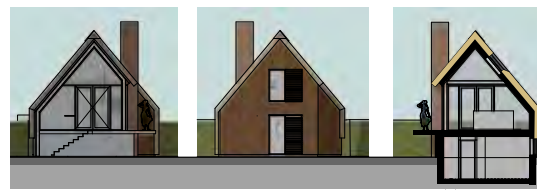
Uithofslaan ongd. kavel 15

Ontwerp : Dingemans architectuur, Bouwtechniek 42

In het villapark Uithofslaan zijn kavels uitgegeven bedoeld voor particulier opdrachtgeverschap. Bij de kavel hoort een zogenaamd kavelpaspoort, waarin onder andere de bebouwingsvoorschriften zijn opgenomen. De architectonische uitgangspunten in dit paspoort zijn er op gericht om een samenhang met de bestaande woningen te waarborgen. In deze omgeving komt een veelheid aan architectuurstijlen voor, allen met een hoge kwaliteit in vormgeving. Hierdoor ontstaat een hoogwaardig geheel. De commissie beoordeelt in dit soort gevallen of er sprake is van eenduidige en consequente vormgeving. De stijl zelf wordt hierbij, in tegenstelling tot in een bestaande omgeving, niet als criterium genomen.

De opzet en uitwerking van deze woning zijn helder en eenduidig. De rieten kap vouwt zich volledig om de woning heen. Aan de straatzijde is de kap gesloten en deze opent zich aan de andere kant naar het groene buitengebied.

Valkenboskade 270

Ontwerp : Studioschaeffer

Deze locatie op een hoek vormt een belangrijke overgang in het stadsbeeld, zowel in tijd als in architectuurstijlen. Alle omringende blokken zijn hier voorzien van platte daken. Door het doormetselen van de bestaande gevel, volgt de dakopbouw de aanwezige architectonische kenmerken. De horizontale geleding blijft op deze wijze goed benadrukt. Ook de driedeling in de compositie van het bouwblok blijft voelbaar. De opbouw gaat duidelijk een relatie aan met de onderliggende architectuur. Bij eerste opbouwen op een bouwblok vraagt de commissie vaak de architect om het toekomstige straatbeeld te tekenen. Zo wordt zichtbaar wat het effect is als het hele bouwblok voorzien wordt van een opbouw.

.38

Visafslagweg 1BIS

Ontwerp : DAVL Studio

Op de hoek van de Visafslagweg en de Vissershavenweg bevindt zich een open ruimte. Hier wordt nieuwbouw gerealiseerd voor de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij en een restaurant. De hallen van de visafslag waaraan de locatie grenst, bepalen het beeld van de Eerste Haven. De keuze om voor de nieuwbouw de hoofdvorm van de visafslaghallen te gebruiken is daarom een logische. Door de nieuwe sheddaken op afstand van de visafslag te plaatsen en door met het gevelontwerp te spelen binnen de 'betontaal' van de visafslag, ontstaat een duidelijk eigen gebouw dat tegelijkertijd een mooie kop (of staart) van het grote visafslagcomplex is.

.39

Westduinweg 1255-1617 – Hoog Lindoduin

Architect : Splinter Architecten BV

Het in 1963 door de dienst Volkshuisvesting gebouwde appartementencomplex Hoog Lindoduin in Scheveningen, verkeert de gevel in een zeer slechte staat. Tijdens de renovatie zal het gebouw een geheel nieuw uiterlijk krijgen, waarbij de nieuwe entree, de galerijen en de balkons, de lifttoren en de kopgevels bepalend zijn. De dubbelhoge entree versterkt de herkenbaarheid van de toegang tot het gebouw. De commissie heeft waardering voor de samenhang van de verschillende onderdelen, waaronder de sterkte horizontale geleding van de nieuwe galerijen en balkons, die maken dat de verschillende bouwdelen nu meer een geheel vormen en er een sterk nieuw gevelbeeld ontstaat.

Westhovenplein 120, 121, 126 en Gunstersteinweg 367

Ontwerp : Van Mourik architecten

Dit ontwerp is opmerkelijk vanwege het concept van vijf vrijstaande zo transparant mogelijke 'urban villa's' in een parkachtige setting. De tuin waarin de villa's gelegen zijn fungeert daarin als een verbindend element. De commissie heeft steeds de nadruk gelegd op het belang van een hoogwaardig tuinontwerp. Ook de overgang van plint naar maaiveld is meermaals genoemd. De villa's dienen zoveel mogelijk op te gaan in het landschap. Samenhang in architectuur is bereikt door de toevoeging van onder andere een sterke horizontale geleding van de gevels, een eenduidige compositie van de gevelopeningen en een samenbindende plint en tuinmuur.

Wijndaelerweg – ZuiderDuinen

Ontwerp : Atelier Pro

Het plan ZuiderDuinen heeft een bijzondere locatie. Het ligt op de overgang tussen stad en groen. Het betreft een transparant en alzijdig ontworpen wooncomplex van drie appartementenvolumes op een doorlopende beganegrondlaag gesitueerd tussen de Wijndaelerweg en de zogenaamde puinduinen.

De woningen zijn over drie woningblokken verdeeld, waardoor het gebied zijn openheid behoudt. Door gebruik te maken van bestaande hoogteverschillen reageert het plan goed op de landschappelijke context. Het groene karakter wordt doorgetrokken op het dak van de beganegrondlaag in de vorm van groene tuinen tussen de drie volumes. De garage wordt evenals andere voorzieningen – door optimaal gebruik van het hoogteverschil – zoveel mogelijk aan het zicht onttrokken door situering in het duin. Aan de Wijndaelerweg zijde heeft het duin een stedelijk karakter. Ten noorden van de kavel is er een groene glooiing die de twee niveaus van

parkeerplaats en groen duin met elkaar verbindt. De voorgestelde materialen en de toepassing daarvan zijn eenduidig en consequent, waarmee een sterk geheel ontstaat dat aansluit bij de omgeving.

+ Terugblik 2013-2014

1	Doorniksestraat 28	.102
2	Mr. P. Droogleever Fortuynweg 22	.103
3	Oostduinlaan 75	.104
4	Rijnstraat 8	.105
5	Schenkweg, Laurens Reaalstraat, Jan van Riebeekstraat, Anna Van Buerenstraat	.106

1

Doorniksestraat 28

Ontwerp : Windhausen Architecten

2

Mr. P. Droogleever Fortuynweg 22 – Sportcampus

Ontwerp : FaulknerBrowns Architects

3

Oostduinlaan 75 – voormalig Shell gebouw

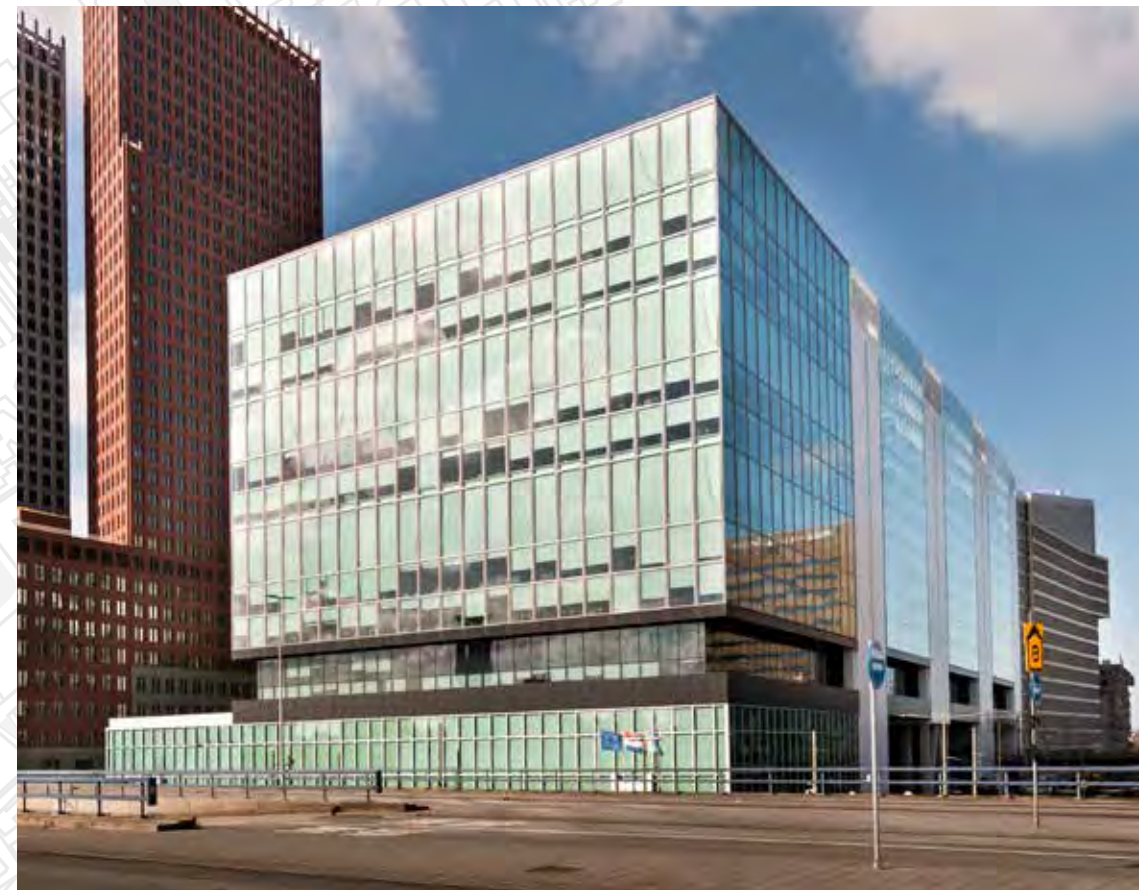
Ontwerp : Cepezed

4

Rijnstraat 8 – voormalig VROM-gebouw

Ontwerp : OMA architecten i.s.m. Jan Hoogstad, Wessel de Jonge Architecten, DGMR en Arup

**Schenkweg, Laurens Reaalstraat, Jan van Riebeeckstraat,
Anna Van Buerenstraat – aanlanding Erasmuslijn**

Ontwerp : Zwart & Jansma Architecten

Cijfers

Adviezen commissie

Jaartal	Akkoord	Niet akkoord	Niet beoordeeld	Totaal
2015	169	295	30	464
2016	227	335	49	611
2017	262	318	21	601
2018	215	311	43	568

Adviezen ambtelijk of in mandaat door de afdeling

Jaartal	Akkoord	Niet akkoord	Niet beoordeeld	Totaal
2015	721	462	46	1229
2016	942	591	36	1569
2017	1389	747	98	2234
2018	1440	965	246	2651

Collegiale overleggen

Jaartal	Commissie	Afdeling	MZ-overleg	WSO
2015	95	123	154	77
2016	111	108	141	80
2017	118	139	154	72
2018	146	103	107	48

